

คู่มือนักวิจัย

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

คำนำ

จากพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ได้กำหนดภารกิจของ สวพส. คือ สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ครอบคลุมมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงองค์ความรู้จากโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง และเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม โดยมีวิสัยทัศน์ คือ เป็นองค์กรที่มุ่งการวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงาน โครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนา อุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งความรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งท่องเที่ยว ที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ โดย สวพส.ได้ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผล โครงการหลวง 3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ และ 4) ยุทธศาสตร์การบริหาร จัดการที่มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยเป็นภารกิจสำคัญของ สวพส.ในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลงาน โครงการหลวงไปปรับใช้ในชุมชนบนพื้นที่สูง สวพส.จึงได้จัดทำ “คู่มือนักวิจัยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับการปฏิบัติงานของนักวิจัยของ สวพส.ตลอดจนบุคลากรจาก หน่วยงานเครือข่ายที่ปฏิบัติงานวิจัยพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ หลักการดำเนินงาน และภารกิจของ สวพส.

สวพส. ขอขอบคุณมูลนิธิโครงการหลวงที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและผู้ที่มีส่วนในการจัดทำคู่มือนักวิจัย ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงนี้ทุกท่าน และหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานวิจัยบนพื้นที่สูง โดยมีแนวทางและวิธีการดำเนินงานวิจัยที่ชัดเจน เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ สามารถแก้ปัญหา ได้ตรงกับความต้องการของชุมชนบนพื้นที่สูงตามนโยบายของรัฐบาล และนโยบายคณะกรรมการ สวพส. และสามารถขับเคลื่อนให้การดำเนินงานของ สวพส. บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของ ชุมชนบนพื้นที่สูงให้ดีขึ้น พื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่ 1 มุลนิธิโครงการหลวง และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

1.1 มุลนิธิโครงการหลวง

1) พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	1
2) ความเป็นมาและวัตถุประสงค์	1
3) หลักการดำเนินงาน	3
4) พื้นที่ดำเนินงาน	5
5) งานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง	6

1.2 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

1) ความเป็นมาและวัตถุประสงค์	6
2) หลักการดำเนินงาน	7
3) พื้นที่ดำเนินงาน	8
4) งานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	9

1.3 ความเชื่อมโยงงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง 13

บทที่ 2 ที่มาของงานวิจัยบนพื้นที่สูง

2.1 สภาพปัญหาของพื้นที่สูง	15
2.2 ผลการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงและการนำไปใช้ประโยชน์	22
2.3 ประเด็นท้าทายและเงื่อนไขใหม่ต่องานวิจัย	25
2.4 ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา	27
2.5 การกำหนดหัวข้องานวิจัย	28

บทที่ 3 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

3.1 รูปแบบการดำเนินงานวิจัย	31
3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	32
3.3 การให้ทุนอุดหนุนการวิจัย	36
3.4 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของโครงการวิจัย	39
3.5 การกำหนดราคากลาง	39
3.6 การรายงานความก้าวหน้าและผลการวิจัยของโครงการ	41
3.7 ปฏิทินการดำเนินงานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	42

บทที่ 4 การติดตามและประเมินผลโครงการวิจัย

4.1 การติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย	43
4.2 การประเมินผลโครงการวิจัย	44
4.3 คณะกรรมการติดตามโครงการวิจัย	45

บทที่ 5 การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์และการเผยแพร่

5.1 การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	47
5.2 การจัดการองค์ความรู้และใช้ประโยชน์จากงานวิจัย	48
5.3 สิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์	49
5.4 การขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	50

บทที่ 6 จรรยาวิชาชีพวิจัย 51**ภาคผนวก**

ภาคผนวก ก ผลการดำเนินงานยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา (พ.ศ. 2550-2556)	54
ภาคผนวก ข แบบฟอร์มคำขอตีพิมพ์ปริมาณประจำปี	61
ภาคผนวก ค แบบฟอร์มแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ	67
ภาคผนวก ง แบบฟอร์มข้อกำหนดโครงการวิจัย (Terms of Reference)	69
ภาคผนวก จ แบบฟอร์มข้อเสนอโครงการวิจัย (Full Proposal)	74
ภาคผนวก ฉ ประกาศสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	83
เรื่อง นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2557	

บทที่ 1

มูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

1.1 มูลนิธิโครงการหลวง

1) พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำรัส ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537 ในโอกาสที่หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ประธานมูลนิธิโครงการหลวงนำคณะบุคคลเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน และน้อมเกล้าฯ ถวายสิ่งของเพื่อสนับสนุนกิจการมูลนิธิโครงการหลวง ความว่า

“โครงการหลวง ได้เริ่มขึ้นเป็นกิจการเล็ก ๆ ซึ่งไม่เป็นโครงการ แต่เป็นการไปเที่ยวมากกว่า คือ ไปเที่ยวตามหมู่บ้านต่าง ๆ ก็ได้เห็นว่าควรจะช่วยประชาชนในการอาชีพ จึงได้นำสิ่งของไปให้เขาเพื่อที่จะพัฒนาการอาชีพของชาวบ้าน ต่อมาก็ได้เพิ่มขึ้น มีผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานราชการได้เข้ามาช่วย และมีคนส่วนหนึ่งช่วยเพื่อที่จะให้การส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ต่อมามีการร่วมมือของทางองค์กรต่างประเทศ ตลอดจนรัฐบาลต่างประเทศด้วย จึงขึ้นมาเป็นโครงการที่เรียกว่า “โครงการหลวง” โครงการหลวง เริ่มต้นจากโครงการที่ประกอบด้วยผู้ที่ เป็นอาสาสมัครและเป็นข้าราชการในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ของไทย และเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มาจากต่างประเทศ ในที่สุดเป็นโครงการที่มากมายใหญ่โตขยายออกไปจากการช่วยประชาชนในหมู่บ้านในวงจำกัด จนกระทั่งเป็นการช่วยเหลือเท่ากับเป็นภาคทีเดียว จึงต้องมีการบริหารที่ดีขึ้น และก็มีคนได้ช่วยบริจาคเงินและสิ่งของ เพื่อที่จะให้โครงการนี้ดำเนินไปตามจุดประสงค์ คือ ความกินดีอยู่ดีของประชาชน ต่อมาจึงได้เปลี่ยนแปลงเป็น “มูลนิธิโครงการหลวง” เพื่อที่จะให้กิจการนี้ ดำเนินต่อไปได้อย่างสม่ำเสมอ ในการที่ได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการต่าง ๆ อย่างดีโดยเอื้อเฟื้อบุคลากรและงบประมาณที่จะช่วยให้ทำได้ตามจุดประสงค์...”

“ทางราชการมีส่วนหนึ่งทำให้การบริหารงานที่ทำยาก อยู่ที่ว่าแบ่งเป็นกระทรวง ทบวง กรม เหล่านั้น อาจมีการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนกันได้ และทางมูลนิธิโครงการหลวงก็หวังว่าจะเป็นประโยชน์ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างกันเอง โดยที่ไม่ต้องกลัวจะถูกว่าว่าก้าวก่ายกัน”

2) ความเป็นมาและวัตถุประสงค์

2.1) ความเป็นมา

ในปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรชีวิตของชาวเขาที่บ้านดอยปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ใกล้พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จึงทรงทราบว่าชาวเขาปลูกฝิ่นแต่ยากจน รับสั่งถามว่านอกจากปลูกฝิ่นขายแล้ว เขามีรายได้จากพืชชนิดอื่นอีกหรือเปล่า

ทำให้ทรงทราบว่า นอกจากฝืนแล้วเขายังเก็บท้องพื้นเมืองชาย แม้ว่าลูกจะเล็กก็ตาม แต่ก็ยังได้เงินเท่า ๆ กัน โดยที่ทรงทราบว่า สถานีวิจัยดอยปุยซึ่งเป็นสถานีทดลองไม้ผลเขตหนาวของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้นำกิ่งพันธุ์ท้อลูกใหญ่มาต่อกับต้นตอท้องพื้นเมือง จึงให้ค้นคว้าหาพันธุ์ท้อที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย เพื่อให้ได้ท้อที่สามารถทำรายได้ โดยพระราชทานเงินจำนวน 200,000 บาท ให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สำหรับจัดหาที่ดินดำเนินงานวิจัยไม้ผลเขตหนาวเพิ่มเติมจากสถานีวิจัยดอยปุยซึ่งมีพื้นที่คับแคบ เรียกพื้นที่นี้ว่า สวนสองแสน ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งโครงการหลวงขึ้น โดยเริ่มต้นนั้นตั้งเป็นโครงการ ส่วนพระองค์ หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในตำแหน่งผู้อำนวยการ มีชื่อเรียกว่า “โครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ รวมกับเงินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย สำหรับเป็นงบประมาณดำเนินงานต่าง ๆ มีเป้าหมายการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม
- 2) ช่วยชาวไทยโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร
- 3) กำจัดการปลูกฝิ่น
- 4) รักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือ ให้ป่าอยู่ส่วนที่เป็นป่า และทำไร่ทำสวนในส่วนที่ควรเพาะปลูกอย่าให้สองส่วนนี้รุกร้าซึ่งกันและกัน

การดำเนินงานของโครงการหลวง มีอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการปฏิบัติงานถวาย ทำให้การปฏิบัติงานก้าวหน้าอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานวิจัยการปลูกพืชเขตหนาว เกษตรกรสามารถนำไปปลูกทดแทนฝิ่นได้ผลดี

เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริส ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่องช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขา ความว่า

“เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวนั้น มีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถที่จะเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นรายได้ของเขาเอง ที่มีโครงการนี้จุดประสงค์อย่างหนึ่ง ก็คือ มนุษยธรรม หมายถึง ให้ผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารสามารถที่จะมีความรู้และพียงตัว มีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่ง ก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วยเพราะเป็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าสามารถช่วยชาวเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์บ้างเขาจะเลิกปลูกยาเสพติด คือ ฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับการปราบปรามการสูบฝิ่นและการค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้ก็เป็นผลอย่างหนึ่ง ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมาก ก็คือ ชาวเขาตามที่เราเป็นผู้ทำการเพาะปลูกโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยชาวเขา ก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความอยู่ดีกินดีและปลอดภัยได้อีกทั่วประเทศ เพราะถ้าสามารถทำโครงการนี้ได้สำเร็จ ให้เขาอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถที่จะมีความอยู่ดีกินดีพอสมควร และสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่าไม้ รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป ประโยชน์อันนี้จะยั่งยืนมาก”

ในปี พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โครงการหลวง จดทะเบียนเป็น มูลนิธิโครงการหลวง โดยพระราชทานเงินเพื่อเป็นทรัพย์สินของมูลนิธิ เริ่มแรก 500,000 บาท เพื่อให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ถาวรมั่นคง สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีระบบงานที่แน่นอน รองรับ มีการบริหารงานภายในคล่องตัว และมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเกิดผลดียิ่งขึ้นในอนาคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 14 แห่งไทย รัชนี้ ทรงเป็น ประธานมูลนิธิ โดยมี ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นเลขาธิการมูลนิธิ

ในปี พ.ศ. 2537 โครงการควบคุมยาเสพติดของสหประชาชาติ (UNDCP) ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย เหริยทูตเพื่อสดุดีพระเกียรติคุณในการแก้ปัญหา ยาเสพติด โดยส่งเสริมให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น แต่ปลูกพืชอื่นแทน จึงกล่าวได้ว่าโครงการหลวงเป็นโครงการปลูกพืชทดแทนฝิ่นแห่งแรกของโลก

2.2) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมบนพื้นที่สูง
- (2) เพื่อพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้
- (3) เพื่อส่งเสริม พันธุ์ และอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์
- (4) เพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจการหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาดสินค้าโครงการหลวง
- (5) เพื่อพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

3) หลักการดำเนินงาน

3.1) วิธีการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นวิธีการดำเนินงานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้ ดังนี้

- (1) ลดขั้นตอน หมายถึง ให้กระจายอำนาจ
- (2) เร็ว ๆ เข้า
- (3) ช่วยเขาช่วยตัวเอง
- (4) ปิดทองหลังพระ

3.2) แนวทางการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงได้สนองตามพระราชดำริที่ว่า “ช่วยชาวเขาให้ช่วยตนเองในการปลูกพืชที่มีประโยชน์และมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งมีส่วนช่วยให้มูลนิธิโครงการหลวงสามารถพัฒนาการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ซึ่งเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่หนาวเย็นได้ ก็คือ ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างอาจารย์ นักวิชาการสาขาต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในภาคสนาม การปฏิบัติงานทดลองค้นคว้าในเรื่องใด ๆ ที่มุ่งสนองความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ และผลงานวิจัยเหล่านั้นจะถูกถ่ายทอดไปสู่เจ้าหน้าที่ภาคสนาม รวมไปถึงเกษตรกรอย่างรวดเร็ว โดยทุกเดือนนักวิจัย นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ภาคสนามจะพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อร่วมวางแผนการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และที่สำคัญ คือ เพื่อให้งานวิจัยเกิดประโยชน์แก่เกษตรกรมากที่สุด

หม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ทรงกล่าวถึงการดำเนินงานที่ครบวงจร โดยได้นิพนธ์ไว้ในหนังสือ “ประพาสต้นบนดอย” ดังนี้

...ในระยะแรก ถึงแม้เราจะไม่มีพืชใหม่ ๆ มาส่งเสริมให้ปลูกตามดอยกันมากนักก็ตาม เราก็พยายามเอาผลการวิจัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ โดยทำสิ่งที่ควรทำให้ครบถ้วนตามขั้นตอน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ เรียกกันว่า “ครบวงจร” คือ

- วงแรก คือ การสำรวจดินและน้ำ
- วงที่สอง คือ การปลูกป่าในที่ที่ควรเป็นป่า ส่วนที่เหมาะสมแก่การเกษตรก็ต้องทำขั้นบันได ทำทางระบายน้ำ ปลูกหญ้าแฝก สิ่งที่ต้องจัดการต่อไปในวงเดียวกัน คือ การชลประทาน ซึ่งบนดอยมักขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ เรื่องพื้นฐานที่ต้องดำเนินการต่อไปในวงนี้ คือ การคมนาคม
- วงที่สาม คือ การวิจัย ซึ่งจะหยุดไม่ได้ ต้องทำอย่างต่อเนื่อง อันได้แก่ การวิจัยพืชเมืองหนาว ทุกชนิด เนื่องจากวิธีการปลูกพืชเมืองหนาวเหล่านั้นเป็นเรื่องที่ใหม่สำหรับเรา คนไทย
- วงที่สี่ คือ การส่งเสริมนำผลงานวิจัยไปให้เกษตรกร รวมถึงการอารักขาพืช การพัฒนาคน และการสาธารณสุข เพื่อ “ช่วยเขาช่วยตัวเอง”
- วงสุดท้าย คือ การขนส่ง การคัดบรรจุ การเก็บรักษา และการจำหน่าย การดำเนินงานของ มูลนิธิโครงการหลวงมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีการดำเนินงานแบบครบวงจร คือ

(1) การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อรักษาดินและใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือ แบ่งพื้นที่ให้ป่าอยู่ในส่วนที่เป็นป่าและทำไร่ทำสวนในส่วนที่ควรเพาะปลูก ไม่ให้ส่วนทั้งสองนี้รุกร้าซึ่งกันและกัน ส่วนที่เหมาะสมแก่การเกษตร จะต้องจัดทำระบบขั้นบันได ปลูกหญ้าแฝก ทำทางระบายน้ำ สร้างระบบชลประทานและปรับปรุงการคมนาคม

(2) การวิจัยหาคำความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่สูง โดยวิจัยหาพันธุ์พืชเมืองหนาวชนิดใหม่ ๆ พัฒนาพันธุ์ และคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพราะพืชและวิธีการปลูกใหม่เกิดขึ้นในโลกอยู่เสมอ

(3) การพัฒนาอาชีพบนฐานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำผลการวิจัยที่สำเร็จแล้วส่งเสริมสู่เกษตรกรชาวเขา ควบคู่กับการอารักขาพืช การพัฒนาสังคม และสาธารณสุข เพื่อให้ชาวเขาใช้ความรู้ไปช่วยตนเอง ในการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่

(4) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาดโดยสนับสนุน และส่งเสริมด้านการขนส่ง การคัดบรรจุ การเก็บรักษา และจำหน่าย เพื่อให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตผลที่ได้รับการส่งเสริมได้

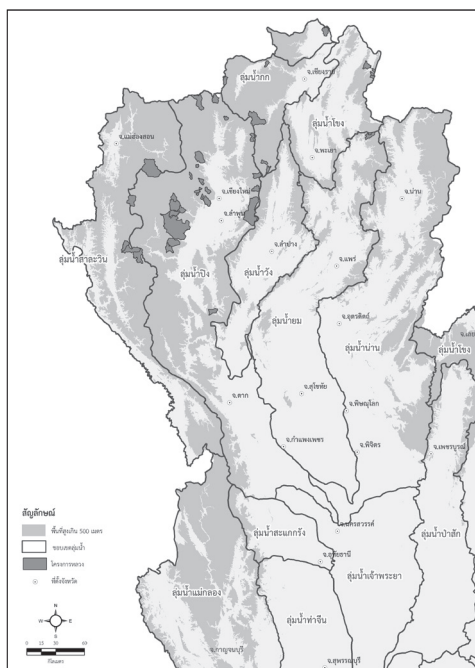
(5) ชุมชนดำรงชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริม ชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และสามารถดำรงชีพอยู่บนพื้นที่สูง ได้อย่างยั่งยืน

(6) กระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น ป่าไม้ และแหล่งน้ำลำธาร

(7) ความร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ โดยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกัน ทั้งของภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และประชาชน ให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันได้ดี และไม่ซ้ำซ้อนกัน...

4) พื้นที่ดำเนินงาน

พื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง ใน 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา และลำพูน

พื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง

5) งานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง

พื้นที่ของมูลนิธิโครงการหลวงส่วนใหญ่อยู่ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มากกว่า 700 เมตร มีสภาพเป็นพื้นที่สูงตามหุบเขาหรือเชิงเขาที่มีความลาดชัน สภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ พืชที่เหมาะสมจึงต่างจากพื้นที่ราบ ซึ่งพื้นที่สูงสามารถปลูกพืชเขตหนาวได้ แต่ในระยะแรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพืชเขตหนาวในประเทศไทยยังมีน้อยมากจึงต้องวิจัย ประกอบกับพื้นที่สูงมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงหลายประการ เช่น ความยากลำบากในการขนส่ง ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม งานวิจัยจึงเป็นเรื่องสำคัญเป็นอันดับแรก โดยระยะเริ่มต้น เป็นงานวิจัยหาพืชหรือสัตว์ที่เหมาะสมสำหรับส่งเสริมให้เกษตรกรทดแทนการปลูกฝิ่น คือ ปลูกได้ดีในพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็น และเหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้งานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงมีความหลากหลาย ครอบคลุมและมุ่งตอบสนองความต้องการของเกษตรกร

งานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงมีลักษณะ ดังนี้

(1) เน้นการวิจัย ค้นคว้าและทดลองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้พันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศบนพื้นที่สูงของไทย ซึ่งปัจจุบันงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นต้นแบบของงานวิจัยการเกษตรที่สูง ด้วยการสร้างสมประสบการณ์ทางวิชาการและเทคโนโลยีการปลูกพืชผักและไม่ผลเขตหนาวอย่างมากมาย

(2) เน้นเรื่องเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และลดความเสียหายของการผลิตพืช เช่น การปลูกพืชในระบบโรงเรือน เทคโนโลยีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยด้านอารักขาพืช โรคพืช และแมลงศัตรูพืช เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี ตลอดจนงานวิจัยเรื่องดินและธาตุอาหารพืช

1.2 สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

1) ความเป็นมาและวัตถุประสงค์

1.1) ความเป็นมา

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดตั้ง “กองพัฒนาเกษตรที่สูง” ขึ้น เพื่อดำเนินการตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 ให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานกับมูลนิธิโครงการหลวง รวมทั้งโอนงานบางส่วนจากมูลนิธิโครงการหลวงมายังรัฐบาล โดยกองพัฒนาเกษตรที่สูงได้ดำเนินงานคล้ายกับเลขานุการของมูลนิธิโครงการหลวงและประสานกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอื่น ๆ ในการนำเอาภารกิจของหน่วยงานต่าง ๆ มา สนับสนุนงานของมูลนิธิโครงการหลวง ต่อมาภายใต้การปรับโครงสร้างส่วนราชการ จึงได้เปลี่ยนเป็น “สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง” และเมื่อคณะรัฐมนตรีมีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)” หรือ สวพส. ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2548 มีเหตุผลที่สำคัญ คือ เพื่อสนับสนุนงานและขยายผลงานของมูลนิธิโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางในการปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงที่อยู่ห่างไกล

และทรูกันดาร โดยการจัดตั้งองค์กรในรูปแบบองค์การมหาชนเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งจะทำให้มีการบริหารจัดการที่มีความคล่องตัวในการดำเนินงานและมีการประสานความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนงานโครงการหลวง

1.2) วัตถุประสงค์

- (1) ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวง
- (2) สนับสนุนการวิจัย รวบรวม รักษาและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งรักษาคุณค่า และสร้างประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง
- (3) ส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวง ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐและสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนาและถ่ายทอดข้อมูลและเทคโนโลยีบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมสู่ชุมชน
- (4) จัดให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนา และเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างครบวงจร เช่น ด้านการผลิต การตลาด มาตรฐานผลิตภัณฑ์ การขนส่งสินค้า ตลอดจนเป็น ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการดำเนินการดังกล่าว
- (5) ร่วมมือและแลกเปลี่ยนการพัฒนาทางวิชาการด้านการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระดับนานาชาติ
- (6) ให้บริการด้านการให้คำปรึกษาและการให้บริการในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูง ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนา
- (7) สนับสนุนและดำเนินการให้มีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของสินค้าโครงการหลวงและสินค้าในโครงการของ สวพส. จากหน่วยงานในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งดำเนินการให้มีการจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- (8) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรและวัฒนธรรม

2) หลักการดำเนินงาน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีหลักการดำเนินงานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

2.1) หลักการทำงานของมูลนิธิโครงการหลวง คือ การวิจัยเพื่อเอาผลการวิจัยไปให้เกษตรกร ได้ใช้ประโยชน์ และเป็นไปตามความต้องการของตลาด การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด การสำรวจและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการอนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงความรู้และเทคโนโลยี โดยความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลง ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกล

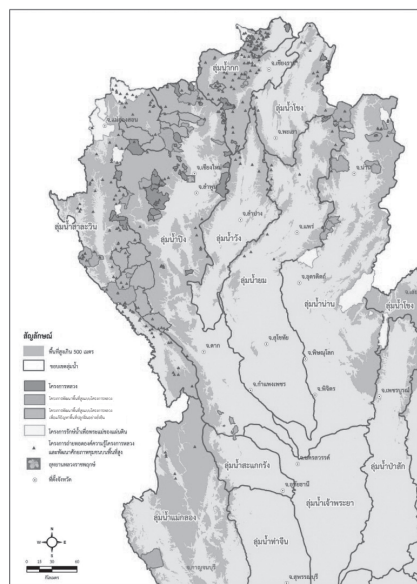
3) พื้นที่ดำเนินงาน

จากพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ได้นิยามคำว่า พื้นที่สูง ดังนี้

“พื้นที่สูง” หมายความว่า พื้นที่ที่เป็นภูเขา หรือพื้นที่ที่มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง ห้าร้อยเมตรขึ้นไป หรือพื้นที่ที่อยู่ในระหว่างพื้นที่สูงตามที่คณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง กำหนด พื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. ประกอบด้วย

(1) พื้นที่ของโครงการหลวง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง ใน 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา และลำพูน

(2) พื้นที่ของ สวพส. การดำเนินงานเพื่อขยายผลโครงการหลวง มี 2 รูปแบบ คือ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน 29 แห่ง ใน 7 จังหวัด และการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่ดำเนินงานพัฒนาโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ได้แก่ พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน จำนวน 11 แห่งใน 3 จังหวัด พื้นที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง จำนวน 330 แห่งใน 8 จังหวัด และพื้นที่โครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน จำนวน 11 แห่งใน 7 จังหวัด

พื้นที่ดำเนินงานของ
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

4) งานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีหน้าที่ในการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการพัฒนาพื้นที่สูง โดยมุ่งงานวิจัยที่จะเกิดประโยชน์แก่เกษตรกรเป้าหมายโดยตรง มีลักษณะของงานวิจัยและแนวทางการวิจัย ดังนี้

4.1) ลักษณะงานวิจัย มี 2 ลักษณะ คือ

(1) งานวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง

เป็นงานวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ที่ต่อยอดผลงานวิจัยให้ก้าวหน้าและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนยิ่งขึ้น และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ ได้ เช่น การแข่งขันทางการค้า การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ผลงานวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ สวพส.

(2) งานวิจัยในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. และพื้นที่สูงอื่น

เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้ของมูลนิธิโครงการหลวงไปศึกษาและทดสอบร่วมกับชุมชนเป้าหมายเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาต่าง ๆ รวมถึงการศึกษา รวบรวม พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการศึกษาวิจัยด้านสังคม โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัยตั้งแต่การกำหนดปัญหา ดำเนินงาน และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

4.2) แนวทางการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะที่ 2 พ.ศ. 2556-2559 สวพส. จึงได้กำหนดแนวทางการวิจัย ดังนี้

(1) งานวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

เป้าประสงค์

ชุมชนบนพื้นที่สูงเกิดความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชอาหาร และการศึกษากระบวนการปลูกพืชอาหารที่เหมาะสมกับสภาพบนพื้นที่สูง

แนวทางการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

1. การวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารของชุมชนบนพื้นที่สูง
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชนและความหลากหลายทางชีวภาพ

ตัวชี้วัด

1. จำนวนองค์ความรู้ในการเพิ่มผลผลิตพืชอาหาร
2. ระบบการปลูกพืชอาหารที่สำคัญ
3. จำนวนชนิดพืชท้องถิ่นที่สูงหายหรือขาดแคลนในชุมชนได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์

(2) งานวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตเกษตร

เป้าประสงค์

องค์ความรู้ของโครงการหลวงได้รับการพัฒนาต่อยอดและนำไปทดสอบในพื้นที่สูงอื่นๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานวิจัยเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตพืชและสัตว์ รวมทั้งลดต้นทุนการผลิตตลอดโซ่อุปทาน การปรับปรุงหรือคัดเลือกพันธุ์พืช-สัตว์ที่สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ดี ตลอดจนการศึกษาพืชท้องถิ่นเพื่อสร้างความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ในระดับชุมชน

แนวทางการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

1. การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ของโครงการหลวง
2. การนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปทดสอบในพื้นที่สูงอื่น ๆ
3. การวิจัยเพื่อหาชนิด/พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่สามารถปรับตัวได้ดีกับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง
4. การวิจัยและพัฒนาชนิดและพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อสร้างความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ในระดับชุมชน

ตัวชี้วัด

1. จำนวนโครงการ/องค์ความรู้ของโครงการหลวงที่ได้นำไปวิจัยต่อยอด/ทดสอบในพื้นที่สูงอื่น ๆ
2. ชนิด/พันธุ์พืช-สัตว์ที่สามารถปรับตัวได้ดีกับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง
3. ชนิดและพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อสร้างความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ในระดับชุมชน

(3) งานวิจัยเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์

ชุมชนสามารถอยู่อาศัยกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการวิจัยเพื่อศึกษา รวบรวม ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ การสร้างนวัตกรรม จากความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวทางการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

1. การวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตและผลิตภัณฑ์ชีวภาพ
2. การศึกษาระบบการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง
3. การวิจัยเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม
 - การศึกษาความอุดมสมบูรณ์ของดินในระดับชุมชน
 - การศึกษาชนิดไม้ท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกป่าชาวบ้าน
4. การวิจัยและพัฒนาชุมชนโครงการหลวงเพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัด

1. เกษตรกรมีปัจจัยการผลิตที่สามารถนำไปใช้ทดแทนสารเคมีเกษตรสำหรับการปลูกพืชบนพื้นที่สูง
2. จำนวนผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในระดับชุมชน/เชิงพาณิชย์
3. ระบบการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง
4. องค์ความรู้ในการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินบนพื้นที่สูง
5. ชนิดไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ประโยชน์
6. ชุมชนต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

(4) งานวิจัยเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์

สนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้น การศึกษาวิจัยถึงการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อหาแนวทาง หรือเตรียมการรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

แนวทางการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

1. การวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนบนฐานของทุนท้องถิ่น
2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างกลไกทางสังคมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. การรวบรวม อนุรักษ์ วิจัย และพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน
4. การวิจัยที่นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สูง

ตัวชี้วัด

1. จำนวนองค์ความรู้ในการจัดการตนเองของชุมชน
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อวางแผน/แนวทางในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีภูมิคุ้มกัน และสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน
3. จำนวนองค์ความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการรวบรวม อนุรักษ์ วิจัยและพัฒนาต่อยอด เพื่อสร้างประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน

(5) การศึกษาเพื่อพัฒนาการตลาดสินค้าบนพื้นที่สูงและการสร้างความเข้มแข็งของงานวิจัย

เป้าประสงค์

การเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของสินค้าบนพื้นที่สูง และการพัฒนาความเข้มแข็งของระบบงานวิจัย โดยบุคลากรด้านการวิจัยได้รับการพัฒนาให้มีความเป็นมืออาชีพ สามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงกับหน่วยงานทั้งภายในและต่างประเทศ ตลอดจนการบริหารจัดการองค์ความรู้และทรัพย์สินทางปัญญาจากงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งงานวิจัยที่นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาพื้นที่สูง

กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

1. การศึกษาโอกาส ปัญหา และเงื่อนไขทางด้านการตลาดของสินค้าเกษตรบนพื้นที่สูง
2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีบนพื้นที่สูงกับหน่วยงานทั้งภายในและต่างประเทศ
3. การจัดการองค์ความรู้และทรัพย์สินทางปัญญาจากงานวิจัย

ตัวชี้วัด

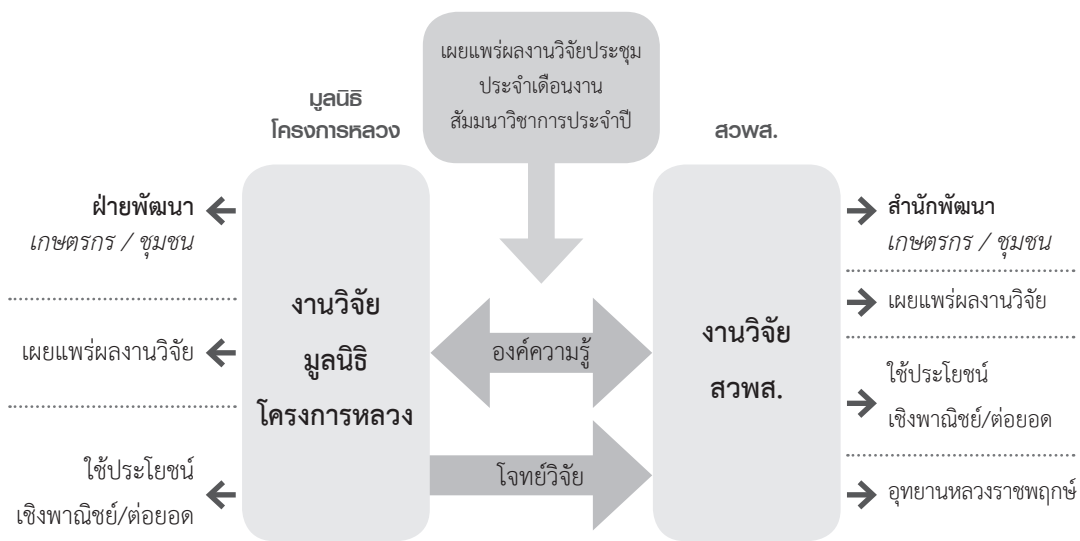
1. แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของสินค้าบนพื้นที่สูง
2. จำนวนโครงการวิจัย/เครือข่ายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยน/ความร่วมมือด้านการวิจัย เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงกับหน่วยงานทั้งภายในและต่างประเทศ
3. ร้อยละขององค์ความรู้จากผลงานวิจัยที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์
4. จำนวนผลงานวิจัยที่มีการยื่นขอจดทรัพย์สินทางปัญญา
5. ร้อยละของบุคลากรด้านการวิจัยได้รับการพัฒนาให้มีความเป็นมืออาชีพ

1.3 ความเชื่อมโยงงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

จากการที่งานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้ปัจจุบันพื้นที่สูงของประเทศไทยสามารถปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ได้หลากหลายชนิดและได้สร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ จำนวนมาก โดยได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์และสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับเกษตรกรบนพื้นที่สูงอย่างมากมาจากการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอยเปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชเพื่อบริโภคและนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเกษตรกรในโครงการหลวง เกษตรกรบนพื้นที่สูง และเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

สวพส. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนงานและขยายผลงานของมูลนิธิโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางในการปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงอื่นที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดาร จึงได้สนับสนุนงานด้านการวิจัยที่เป็นโครงการวิจัยเชิงบูรณาการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะหลายสาขาวิชา หรืออาจเป็นสาขาที่อาสาสมัครและบุคลากรโครงการหลวงไม่มีความเชี่ยวชาญ จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญสาขาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาวิทยาศาสตร์ เพื่อร่วมงานกับนักวิจัยสาขาเกษตรในการพัฒนาประสิทธิภาพโรงเรือนด้านต่าง ๆ และการปลูกพืชในระบบโรงเรือน หรือการวิจัยและพัฒนาการปลูกเห็ด เป็นต้น และส่งผลงานวิจัยหรือองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยให้กับมูลนิธิโครงการหลวง โดยการนำเสนอในที่ประชุมฝ่ายงาน หรือประชุมประจำเดือนของมูลนิธิโครงการหลวง

ขณะเดียวกัน มูลนิธิโครงการหลวงได้มีการศึกษาและคัดเลือกพืชพันธุ์ใหม่ ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีในการผลิตเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิต ซึ่ง สวพส. นั้นได้นำพืชพันธุ์ องค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีที่สำเร็จของโครงการหลวงนั้นไปทดสอบเพื่อพัฒนาการผลิตหรือแก้ไขปัญหา ตลอดจนนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และเงื่อนไขของเกษตรกร โดยมีเกษตรกรเป็นนักวิจัยร่วมในโครงการ ซึ่งเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร และสามารถส่งต่อผลงานวิจัยให้แก่เกษตรกรได้ทันที กล่าวโดยสรุป งานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นต้นแบบการวิจัยของ สวพส. ที่เน้นการวิจัยที่แก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว ทันเวลา มีการทดลอง ค้นคว้าที่ต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร ส่วนงานวิจัยของ สวพส. เป็นโครงการวิจัยเชิงบูรณาการ โดยนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม รวมทั้งนำเทคโนโลยีโครงการหลวงไปทดสอบและปรับใช้กับบริบทพื้นที่สูงอื่น โดยดำเนินงานทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ของ สวพส.

ความเชื่อมโยงงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

บทที่ 2

ที่มาของงานวิจัยบนพื้นที่สูง

2.1 สภาพปัญหาของพื้นที่สูง

พื้นที่สูงมีลักษณะเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตรขึ้นไป และมีชุมชนชาวเขาอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 67.22 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ 20 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี ประชากรบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย ชาวเขา 15 ชชาติพันธุ์ มีประชากร 207,138ครัวเรือน จำนวน 878,177 คน (พ.ศ. 2552) อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งหมด 3,774 กลุ่มบ้าน โดยจังหวัดเชียงใหม่มีชาวเขามากที่สุด จำนวน 236,708 คน (ร้อยละ 26.95) รองลงมาคือ เชียงราย จำนวน 125,996 คน (ร้อยละ 14.34) และแม่ฮ่องสอน จำนวน 103,678 คน (ร้อยละ 11.80)

การกระจายตัวของชุมชนบนพื้นที่สูง ครอบคลุมลุ่มน้ำหลักของประเทศไทย 14 ลุ่มน้ำ 128 ลุ่มน้ำสาขา โดยลุ่มน้ำปิง มีจำนวนชุมชนชาวเขามากที่สุด (ร้อยละ 32.59) รองลงมา ได้แก่ ลุ่มน้ำสาละวิน (ร้อยละ 26.50) และลุ่มน้ำกก (ร้อยละ 10.07) ตามลำดับ (พ.ศ. 2550)

ผลของการพัฒนาที่ผ่านมา ผนวกกับสถานการณ์แวดล้อมสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ กระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภาวะโลกร้อน การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ล้วนส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาดังเดิมของชุมชนบนพื้นที่สูงบางส่วนที่ยังคงมีอยู่ และมีปัญหาใหม่ที่ต้องติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด โดยได้สรุปปัญหาหลักที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สูง แบ่งเป็นปัญหา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านนโยบายและกฎหมาย และด้านการบริหารจัดการ มีรายละเอียดดังนี้

1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1.1) ปัญหาความยากจน

เป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมา มีการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจทำให้ระบบการผลิตเปลี่ยนจากการเกษตรเพื่อยังชีพประกอบด้วยการปลูกพืชหลากหลายไปสู่การเกษตรเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและเน้นการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกชุมชน และพึ่งพิงตลาดภายนอกเป็นหลัก ประกอบกับพื้นที่สูงมีพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์มีจำกัด ทำให้เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินต่อครัวเรือนน้อยและ

ไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินออกไปได้ นำไปสู่การใช้ที่ดินทำกินและสารเคมีอย่างมาก นอกจากนี้ความผันผวนด้านราคาปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิต รวมทั้งชุมชนชาวเขาขาดอำนาจต่อรองกับพ่อค้า ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระหนี้สิน

กมล และคณะ (2553) รายงานว่า ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ในปี พ.ศ. 2551/2552 มีรายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ 109,377 บาทต่อครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นรายได้ที่เป็นเงินสดร้อยละ 88 ส่วนรายได้ที่เหลืออีกร้อยละ 12 เป็นรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13,019 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ได้นี้ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนเกษตรทั่วประเทศและในภาคเหนือ โดยรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2551 เท่ากับ 219,912 บาทต่อครัวเรือน และรายได้เงินสดจากการเกษตรของครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือในปี พ.ศ. 2550/2551 เท่ากับ 140,685 บาทต่อครัวเรือน (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร และสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2552)

ส่วนครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงมีถึงร้อยละ 27 ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งถือว่าเป็นครัวเรือนที่ยากจน และมีครัวเรือนเกษตรกรเกือบร้อยละ 20 ที่มีความยากจนด้านอาหาร (มีรายได้ไม่พอสำหรับจ่ายเป็นค่าอาหารเพื่อประทังชีวิตในระดับพื้นฐาน) ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ร้อยละ 33 ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งถือว่าเป็นครัวเรือนที่ยากจนและมีครัวเรือนเกษตรกรเกือบร้อยละ 24 ที่มีความยากจนด้านอาหาร (มีรายได้ไม่พอสำหรับจ่ายเป็นค่าอาหารเพื่อประทังชีวิตในระดับพื้นฐาน) โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป และที่อยู่ตามแนวชายแดน โดยเฉพาะชนเผ่าม้ง กะเหรี่ยง อีก้อ และละว้า (กมล และคณะ, 2553)

1.2) เกษตรกรขาดความรู้ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ

การทำเกษตรบนพื้นที่สูงนั้น มีทั้งการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและพืชผสมผสานในบริเวณที่สูง ที่ราบเชิงเขา และที่ตามหุบเขา มีน้ำจากลำห้วยไหลผ่านตลอดปี เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นแต่พื้นที่ทำการเกษตรมีจำนวนเท่าเดิม ประกอบกับมีการทำการเกษตรบนพื้นที่ที่มีความลาดชันและอยู่บริเวณต้นน้ำลำธาร (ร้อยละ 88) ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ผลผลิตตกต่ำ ทำให้มีการใช้สารเคมีเกษตรจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่สูงในเขตลุ่มน้ำน่านที่มีสภาพพื้นที่ป่าไม้ถูกแผ้วถางเป็นไร่ข้าวโพดจำนวนมาก เพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา จากในปี พ.ศ. 2548-2549 มีพื้นที่ปลูก 3 แสนไร่ เป็น 9 แสนไร่ ในปี พ.ศ. 2553 ทำให้สภาพป่าไม้สมบูรณ์เหลือเพียงร้อยละ 26.15 และมีแนวโน้มของระบบเกษตรขาดความยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจำเป็นต้องมีการบูรณาการและผสมผสานองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม โดยมีระบบการจัดการในลักษณะลุ่มน้ำที่เหมาะสมควบคู่กันไป

1.3) ปัญหาการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ข้าวโพดและมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น

เนื่องจากข้าวโพดเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย ปลูกง่ายและมีการจัดการน้อย ประกอบกับมีการส่งเสริมการผลิตจากภาคเอกชน อีกทั้งเป็นผลมาจากการประกันราคาของรัฐบาล และการเปลี่ยนพื้นที่จากการปลูกมันสำปะหลังซึ่งเสียหายจากการระบาดของเพลี้ยแป้ง มาปลูกข้าวโพด ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคเหนือมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเพิ่มขึ้นกว่า 2.3 ล้านไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ปลูกในปี พ.ศ. 2547/2548 ที่มีพื้นที่ปลูก 3,961,809 ไร่ โดยเพิ่มขึ้นเป็น 6,340,608 ไร่ ในปี พ.ศ. 2554/2555 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) นอกจากนี้ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรคาดการณ์ว่าพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศจะเพิ่มขึ้น แต่ผลผลิตจะลดลงอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ส่วนความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตลาดในประเทศจะมีมากขึ้น เนื่องจากจะมีการผลิตไก่เนื้อเพื่อส่งออกไปยังกลุ่มสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงขึ้น

จากการที่พื้นที่ปลูกข้าวโพดในภาคเหนือมีการขยายพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันพื้นที่ป่าภาคเหนือกลับลดลงปีละ 2.15% และยังมีผลกระทบที่เกิดขึ้นชัดเจนและมากขึ้น โดยเฉพาะการพังทลายของดินบนพื้นที่ลาดชันและที่สูง การชะล้างตะกอนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำใช้ และพิษของสารเคมีต่อเกษตรกร รวมถึงเกิดไฟป่าและหมอกควันกระจายทั่วพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2554 มีสถิติเกิดไฟไหม้ป่าในภาคเหนือจำนวนมากที่สุด 1,266 ครั้ง มีพื้นที่ป่าเสียหาย 8,137 ไร่ หรือ ประมาณ 13.02 ตารางกิโลเมตร เป็นการเผาไร่สร้างความเสียหายให้พื้นที่ถึง 4,025 ไร่ (สำนักป้องกันปราบปรามและควบคุมไฟป่า, 2554) และภาคเหนือได้ประสบกับปัญหาหมอกควันเกินค่ามาตรฐาน (120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) โดยปี พ.ศ. 2553 ตรวจพบปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน (PM10) มีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมง เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2553 ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเท่ากับ 518.5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งเกินเกณฑ์มาตรฐานกว่า 4 เท่า ในปี พ.ศ. 2555 แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาหมอกควันเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งพบในหลายพื้นที่ของ 9 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก และพะเยา (กรมควบคุมมลพิษ, 2555) โดยเฉพาะช่วงหน้าแล้ง เดือนมกราคม-มีนาคมของทุกปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

จากการศึกษาระดับและความเป็นพิษของอนุภาคฝุ่นขนาดเล็ก (Particulate Matter) ของอากาศมีผลทำให้เกิดโรคในกลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ กลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด กลุ่มโรคตาอักเสบ และกลุ่มโรคผิวหนังอักเสบ ส่วนด้านการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบมากที่สุด จากปัญหาหมอกควันทำให้ทัศนวิสัยในการมองเห็นทางอากาศต่ำกว่า 2,000 เมตร เครื่องบินไม่สามารถลงจอดสนามบินได้ โดยเฉพาะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนทำให้มีการยกเลิกเที่ยวบินไป-กลับจากปกติ 226 เที่ยวบินเหลือเพียง 184 เที่ยวบิน ส่งผลให้ผู้โดยสารลดจ้อยละ 21.2 และด้านธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรม ได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควัน โดยเฉพาะในกลุ่มโรงแรมที่ประกอบด้วยชาวต่างประเทศ มีอัตราการยกเลิกห้องพัก ประมาณร้อยละ 20-30 สูงกว่าเกณฑ์ปกติในระยะเดียวกัน

สำหรับผลกระทบด้านเกษตร จากการเกิดไฟฟ้าและมีฝุ่นละอองหมอกควันในปริมาณมากอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อผักกินใบทำให้เกิดโรคใบเหลืองและการเจริญเติบโตช้าลง เนื่องจากมีฝุ่นละอองปกคลุมใบทำให้ใบได้รับความเข้มของแสงแดดลดลง ส่วนไม้ผลเมื่อประสบกับอากาศที่ร้อนเกินไปและก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จำนวนมากจะเร่งการแก่ของผลไม้ ส่งผลให้คุณภาพและรสชาติเปลี่ยนไปอย่างไรก็ดี เหตุการณ์หมอกควันที่เกิดขึ้นรุนแรงเพียงช่วงสั้น ๆ จึงไม่เกิดผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตพืชสำคัญโดยรวมของภาคเหนือ (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ, 2550)

2) ปัญหาด้านสังคม

2.1) การลักลอบปลูกฝิ่นของเกษตรกรในพื้นที่ที่ห่างไกลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จากการสำรวจของสำนักงาน ป.ป.ส. พบว่า มีพื้นที่ปลูกฝิ่นมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นจาก 744 ไร่ ในฤดูปลูกปี พ.ศ. 2547/2548 เพิ่มขึ้นเป็น 984 ไร่ ในฤดูปลูกปี พ.ศ. 2548/2549 เพิ่มขึ้นเป็น 1,445 ไร่ ในฤดูปลูกปี พ.ศ. 2549/2550 และลดลงในฤดูปลูกปี พ.ศ. 2553/2554 มีพื้นที่ปลูก 1,303.67 ไร่ ใน 6 จังหวัดภาคเหนือ เนื่องจากเงื่อนไขสนับสนุนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น แรงจูงใจด้านราคาที่ได้รับผลตอบแทนจากการปลูกฝิ่นค่อนข้างสูง โดยมีราคาขายปลีก 134,000-168,000 บาทต่อจ้อย (1 จ้อย เท่ากับ 1.6 กิโลกรัม) การสนับสนุนทุนและระบบตลาดจากบุคคลภายนอก ทำให้ได้ผลผลิตสูงถึง 2.5 กิโลกรัมต่อไร่ จากที่ผลผลิตฝิ่นดั้งเดิมโดยเฉลี่ยเพียง 1.6 กิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความพยายามปลูกฝิ่นนอกฤดู และมีการพัฒนารูปแบบการปลูกเพื่อหลบเลี่ยงการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ซึ่งยากลำบากทั้งต่อการสำรวจทางอากาศและการตัดทำลาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วัฏจักรปฏิบัติการด้วยระบบปกติของหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่เพียงอย่างเดียวและยกเลิกการพัฒนาเชิงบูรณาการบนพื้นที่สูง อาจจะทำให้การป้องปราม การบังคับใช้กฎหมาย และการขจัดพื้นที่ปลูกฝิ่น รวมทั้งการลดปัญหาสารเสพติดของชาติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง

2.2) ความเหลื่อมล้ำด้านสังคม

อันเกิดจากความยากจนและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการจากภาครัฐ ยังคงมีอยู่ทั่วไปเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนพื้นราบ ซึ่งเป็นผลจากการคมนาคมที่ลำบากและการพิสูจน์สัญชาติของชาวเขาเอง ทำให้มีสถานภาพเป็นผู้อพยพลี้ภัย ผู้หลบหนีเข้าเมือง หรือเป็นผู้ตกสำรวจ

2.3) ความซับซ้อนของประชากรบนพื้นที่สูงที่เพิ่มขึ้น

(1) มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและเยาวชนบนที่สูงเข้าสู่เมืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 94.62 มีการเคลื่อนย้ายชั่วคราว โดยการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงาน ร้อยละ 76.8 เป็นการเคลื่อนย้ายหลังฤดูการเก็บเกี่ยว และเคลื่อนย้ายไปเรียนหนังสือ ร้อยละ 93.5 ส่วนการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบถาวร ร้อยละ 5.3 โดยมีสัดส่วนในการเปลี่ยนแปลงช่วงปี พ.ศ. 2547-2552 สัดส่วนการเคลื่อนย้ายเพื่อมาทำงานต่อการเคลื่อนย้ายเพื่อศึกษาเล่าเรียนในปี พ.ศ. 2547 คิดเป็น 62 : 38

และในปี พ.ศ. 2552 คิดเป็นสัดส่วน 54 : 46 ส่งผลกระทบต่อชุมชนบนพื้นที่สูงหลายประการ เช่น การขาดแรงงานในการดูแลครอบครัว แรงงานในภาคเกษตร การขาดผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาจขาดเยาวชนแกนนำหรือผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาชุมชนในอนาคต เป็นผลให้ชนบทธรรมนิยมประเพณีของชุมชนในพื้นที่สูงเริ่มเปลี่ยนแปลง การสืบทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนลดความสำคัญและเริ่มสูญหาย เป็นผลให้กลไกทางประเพณีและภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เป็นแนวทางดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขอ่อนแอลง มีความล่อแหลมต่อปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาต่อตัวเยาวชน การขาดจิตสำนึกต่อสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ ฯลฯ

นอกจากนี้ มีการเคลื่อนย้ายของประชากรที่มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินบนพื้นที่สูง ได้แก่ แรงงานต่างด้าวทดแทนแรงงานบนพื้นที่สูงที่เคลื่อนย้าย และกลุ่มประชากรพื้นราบเคลื่อนย้ายสู่พื้นที่สูง เป็นต้น ส่วนปัญหาที่ขยายวงกว้างสู่สังคมเมืองหลายประการ เช่น โอกาสที่จะเกิดการมั่วสุมทางอบายมุข การก่ออาชญากรรม การค้าประเวณี ตลอดจนการมาเป็นสมาชิกของสังคมเมือง ทำให้เกิดการแออัด เกิดแหล่งเสื่อมโทรม และเกิดผลกระทบต่อนามียและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมือง

(2) มีการอพยพของแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย เพื่อเข้ามาค้าขายตามแนวชายแดน และการอพยพเข้าไปสู่เมืองใหญ่ โดยการชักชวนญาติที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนให้เข้ามาประเทศไทย โดยมีปัจจัยที่สำคัญ เช่น การทำกิน สาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น ผลกระทบจากเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวที่เข้ามารับจ้างในภาคการเกษตร โดยทดแทนแรงงานเยาวชนที่เคลื่อนย้ายออกไป ซึ่งส่งผลกระทบด้านลบถึงร้อยละ 63.1 ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการกลับมาระบาดของโรคเดิม ได้แก่ โรคเท้าช้าง และวัณโรค

(3) โครงสร้างของประชากรบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยเด็ก และประชากรที่มีช่วงอายุระหว่าง 16-30 ปีมีสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 29) เนื่องจากต้องการแรงงานเพื่อช่วยประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวความเชื่อเดิม และบางชนเผ่ามีการแต่งงานเร็วขึ้น ทำให้เกิดครอบครัวขยายและต้องการพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น ส่วนประชากรมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นผู้สูงอายุหรือวัยชราอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7 โดยขนาดของครัวเรือนในพื้นที่สูงมีขนาด 5.8 คน (วันเพ็ญ และคณะ, 2548)

3) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1) การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงที่ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ และการใช้ทรัพยากรดินและน้ำที่ไม่ยั่งยืนรวมถึงความสูญหายของความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงมีอยู่ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงไปมาก นับจากปี พ.ศ. 2516 จนถึงปี พ.ศ. 2545 สูญเสียป่าธรรมชาติไปกว่า 53.64 ล้านไร่ จากพื้นที่ป่า 134.71 ล้านไร่ หรือร้อยละ 42 เหลือ 81.07 ล้านไร่ หรือร้อยละ 25 สำหรับพื้นที่ป่าของภาคเหนือนับจากปี พ.ศ. 2516 จนถึงปี พ.ศ. 2556 พื้นที่ป่าลดลงร้อยละ 21.80 เหลือพื้นที่ป่าร้อยละ 52.36 ของพื้นที่ภาคเหนือทั้งหมด

เนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่ตามนโยบายของรัฐบาล เช่น การสร้างเขื่อน การตัดถนน เป็นต้น ในขณะที่ภาคประชาชนได้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจและเป็นที่ต้องการของตลาด เช่น ข้าวโพด กะหล่ำปลี มันสำปะหลัง หรือในบางพื้นที่อาจใช้เพื่อการปลูกข้าวไร่ ซึ่งทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของพื้นที่ ดินน้ำลำธาร

(2) ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การบริโภค และอุปโภค มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำ เพราะความต้องการใช้น้ำในภาพรวมมีปริมาณมากกว่าศักยภาพ การเก็บกักน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่ พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่การเกษตรถูกปิดล้อมด้วยป่าอนุรักษ์ ขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และระเบียบข้อกฎหมายต่าง ๆ อีกทั้งประชาชนบนพื้นที่สูงขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการน้ำ จึงทำให้การใช้น้ำที่ผ่านมาไม่มีประสิทธิภาพ สำหรับพื้นที่สูงโดยส่วนใหญ่อาศัยน้ำประปาภูเขา/ประปาหมู่บ้าน และน้ำฝนเป็นหลัก ส่วนชลประทานบนพื้นที่สูงเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำ เช่น แหล่งน้ำขนาดเล็ก มีสัดส่วนน้อยเพียงร้อยละ 5 และทำให้มีแนวโน้มของการซื้อน้ำกิน น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร ถึงร้อยละ 15

ถึงแม้ว่าภาคเหนือเป็นบริเวณที่มีปริมาณฝนสูงเฉลี่ย 1,432 มิลลิเมตรต่อปี มีแหล่งต้นน้ำลำธาร และเป็นแหล่งน้ำที่ไหลลงสู่ลุ่มน้ำตอนล่างในบริเวณที่ราบภาคกลาง ซึ่งควรจะมีน้ำใช้ตลอดปี แต่เนื่องจากมีการทำลายป่าไม่อย่างรวดเร็วในระยะที่ผ่านมา ทำให้แหล่งน้ำที่เคยมีป่าไม้ดูดซับน้ำไว้หรือแหล่งน้ำต่าง ๆ มีปริมาณน้ำน้อยลงไปมากจนอ่างเก็บน้ำของเขื่อนที่สร้างขึ้นในภาคเหนือกักเก็บน้ำไว้ได้น้อย บางปีมีปริมาณน้ำที่กักเก็บต่ำกว่าระดับน้ำที่ควรกักไว้สำหรับใช้ประโยชน์ไม่สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคเหนือและที่มีความสำคัญกับลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำน่าน ได้แก่ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแม่งัด เขื่อนแม่งาว โดยมีความจุของปริมาณน้ำทั้งหมด 23,500 ล้าน ลูกบาศก์เมตรคิดเป็นร้อยละ 99.53 ของภาคเหนือ ซึ่งปริมาณน้ำความจุในแต่ละเขื่อน ปี พ.ศ. 2551 มีปริมาณลดลงจากปี พ.ศ. 2549-2550 เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งประเทศกับภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงตามลำดับในแต่ละช่วงปี จากร้อยละ 36.28 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 32.10 ในปี พ.ศ. 2551 เป็นทิศทางเดียวกับปริมาณน้ำที่นำไปใช้งานได้

(3) ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่

(3.1) ดินเสื่อมโทรม จากการทำการเพาะปลูกของเกษตรกรบนพื้นที่สูง เป็นการใช้ที่ดินไม่ถูกต้อง และเหมาะสม ซึ่งพืชบางชนิดเป็นพืชที่ปลูกกันมาเป็นเวลานาน โดยไม่มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีประสิทธิภาพ ทำให้พื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 96.5 ของพื้นที่สูงใน 12 จังหวัดของภาคเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน จากการจำแนกตามชั้นความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดิน จำแนกตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2543 พบว่า

พื้นที่ภาคเหนือมีพื้นที่ที่เกิดการชะล้างพังทลายของดินที่มีความรุนแรงมากที่สุดคือ 7,158,845 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.2 ของพื้นที่ที่เกิดการชะล้างพังทลายของดินทั้งหมด รวมทั้งการเกิดดินและโคลนถล่ม

(3.2) มลพิษทางน้ำ เนื่องจากการละลายสุขอนามัยชุมชนทำให้เกิดการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ที่อยู่ในสิ่งขับถ่ายของสัตว์ น้ำทิ้งจากครัวเรือน และการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ทั้งนี้ผลการสุ่มตรวจคุณภาพน้ำช่วงฤดูหนาวตามมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดิน ประเภทที่ 3 ประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2537) จำนวน 21 รายการ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านเคมี (เคมีทั่วไป สารกำจัดศัตรูพืช 4 กลุ่ม โลหะหนัก) และด้านชีวภาพ (เชื้อจุลินทรีย์ coliform และ fecal coliform) ของแม่น้ำสายสำคัญเขตภาคเหนือปี พ.ศ. 2551-2554 พบว่า คุณภาพน้ำของกลุ่มน้ำปิง กลุ่มน้ำน่าน กลุ่มน้ำสาละวิน กลุ่มน้ำโขง กลุ่มน้ำกก กลุ่มน้ำแม่กลอง และกลุ่มน้ำยม ในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง และบางแห่งของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดีมากถึงพอใช้ โดยทุกกลุ่มน้ำผ่านเกณฑ์ด้านกายภาพ สารกำจัดศัตรูพืช 4 กลุ่ม และโลหะหนัก (ร้อยละ 100) แต่บางลำน้ำสาขาของกลุ่มน้ำปิงและกลุ่มน้ำกก คุณภาพน้ำยังมีการแปรปรวนด้านชีวภาพ ค่า DO ต่ำกว่า 4 mg/L และค่า BOD สูงกว่า 2 mg/L ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน อย่างไรก็ตาม มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้สนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมฟื้นฟูและบำบัดคุณภาพน้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

(3.3) ความไม่ปลอดภัยของผลผลิตบนพื้นที่สูง อันเกิดจากเกษตรกรขาดความรู้และวิธีการจัดการที่ถูกต้องในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช (แมลง โรค และวัชพืช) รวมทั้งเงื่อนไขความต้องการของตลาด/ผู้บริโภคที่นิยมผลิตผลที่มีลักษณะสวยงาม ไม่มีตำหนิ ทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีปริมาณสูง ส่งผลให้เกิดสารพิษสะสมในผลิตผล ตลอดจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค โดยกลุ่มสารเคมีที่สำคัญคือ (1) ออร์กาโนคลอรีน (2) ออร์กาโนฟอสเฟต (3) คาร์บาเมต และ (4) ไพรีทอยด์สังเคราะห์ นอกจากนี้การใช้สารเคมีมากเกินไปจนความจำเป็นยังส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะแหล่งต้นน้ำและพื้นที่เพาะปลูกบนพื้นที่สูงด้วยเช่นกัน

3.2) ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการบังคับใช้กฎหมายไม่ชัดเจน

เนื่องจากพื้นที่สูงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องมากมาย มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปมีส่วนรับผิดชอบทำให้เกิดความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบาย ข้อกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน ส่งผลกระทบต่อการทำงานในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านป่าไม้และการใช้ที่ดิน นอกจากนี้มีความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเกี่ยวกับสิทธิที่ดิน และความขัดแย้งระหว่างชุมชนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

4.1) ปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดของพื้นที่ชุมชนที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกล

ทำให้การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของรัฐต้องลงทุนค่อนข้างสูง ส่งผลต่อการคมนาคมยังไม่สะดวก เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วยงานและการขอรับบริการของชุมชนในพื้นที่สูง

4.2) การขาดความเข้าใจการบริหารจัดการแบบบูรณาการเป็นระบบลุ่มน้ำ

เนื่องจากการพัฒนาบนพื้นที่สูงต้องมุ่งสร้างสมดุลระหว่างดิน น้ำ ป่าไม้และคนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งผลการพัฒนาทุกอย่างมีผลกระทบเชื่อมโยงจนก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่การทำเกษตรกรรมบนพื้นที่สูง ที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ ซึ่งก่อให้เกิดสภาพความกดดันต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรบนพื้นที่สูง รวมถึงความไม่มั่นคงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละแห่ง ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมาการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ มีการดำเนินงานในลักษณะแยกส่วน เช่น การจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เฉพาะลุ่มน้ำ แผนการใช้ที่ดินในแต่ละลุ่มน้ำการพัฒนาพื้นที่สูงเฉพาะแห่ง เป็นต้น ทำให้ขาดการบูรณาการในการปฏิบัติงานและความร่วมมือที่เป็นระบบ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้งขาดการเชื่อมโยงการใช้ฐานความรู้และบทเรียนของโครงการหลวงและโครงการพระราชดำริต่าง ๆ อย่างเหมาะสม จึงทำให้การพัฒนาไม่เชื่อมโยงกันแบบบูรณาการทำงานร่วมกันโดยใช้ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตพัฒนาเพื่อให้สามารถมองปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขที่เชื่อมโยงกันได้ และสามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตได้อย่างยั่งยืน ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สูง ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่สูงในอนาคต จึงต้องมองความสมดุลทุกมิติของความยั่งยืน โดยอาศัยลุ่มน้ำขอบเขตการพัฒนา

ที่มา : ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2556-2559)

2.2 ผลการวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงและการนำไปใช้ประโยชน์

สวพส. ได้ดำเนินงานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยมีการร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 38 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 21 อำเภอ 5 จังหวัด โดยมุ่งสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้จากผลการวิจัยของโครงการหลวง เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ศักยภาพการแข่งขันของสินค้าการเกษตร การจัดการองค์ความรู้ของโครงการหลวง และรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีของโครงการหลวง นอกจากนี้ ได้ดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ของ สวพส.ซึ่งเป็นการร่วมมือดำเนินการวิจัยจากสถาบันการศึกษา

และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ของ สวพส. 29 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด เพื่อสร้างรายได้จาก ภาวการณ์เกษตรและนอกภาคการเกษตรบนฐานความรู้ที่เหมาะสม โดยใช้ทุนองค์ความรู้จากโครงการหลวง และปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่น ศึกษาและทดสอบความเหมาะสมขององค์ความรู้ จากโครงการหลวง การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลาย ทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาแหล่งอาหารชุมชน รวมทั้งรวบรวม อนุรักษ์ และต่อยอด องค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง เพื่อประโยชน์ใน การส่งเสริมในระดับชุมชน

ตัวอย่างผลงานวิจัยที่ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ในระยะเวลาที่ผ่านมา

ผลงานวิจัย	การนำไปใช้ประโยชน์
1. ชีวภัณฑ์เกษตร - โรคเหี่ยวเหี่ยว - เชื้อราสาเหตุโรคแมลงของเพลี้ยไฟ เพลี้ยอ่อน แมลงหริ่นขาว และหนอน	- เกษตรกรผู้ปลูกพืชตระกูลพริก มะเขือ และแตง มีผลิตภัณฑ์ป้องกันโรคเหี่ยวเหี่ยวซึ่งทำให้ต้นพืชตายมากในระยะเก็บผลิตผล ทำให้ผลิตผลมีความเสียหายลดลง และส่งเสริมการเจริญเติบโต สร้างความแข็งแรงให้กับต้นพืช - เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกพืชตระกูลกะหล่ำและมะเขือ มีผลิตภัณฑ์กำจัดแมลงศัตรูสำคัญ 4 ชนิด ทำให้ผลิตผลมีความเสียหายลดลงจากแมลงศัตรูพืช 4 ชนิด
2. การทำถ่านอัดแท่งจากซังข้าวโพด	- เกษตรกรสามารถนำซังข้าวโพดมาผลิตเป็นเชื้อเพลิงหุงต้มใช้ในครัวเรือน สามารถลดรายจ่าย และเพิ่มมูลค่าให้แก่ซังข้าวโพด ลดการตัดไม้มาทำฟืน และลดปัญหาหมอกควันจากการเผาซังข้าวโพด
3. การปลูกข้าวต้นเดียวด้วยระบบนํ้านํ้า	- เกษตรกรมีความพึงพอใจและนำวิธีการปลูกข้าวต้นเดียวและระบบนํ้านํ้าไปใช้ เพราะเห็นผลว่าข้าวปลูกต้นเดียวแตกกอให้ดีกว่าข้าวหลายต้น และง่ายต่อการคัดเลือกต้นที่ต้องการ อีกทั้งต้นข้าวมีรวงขนาดใหญ่ ทนต่อการหักล้ม และยังช่วยลดการระบาดของโรค/แมลง
4. การปลูกเฮมพ์	- ส่งเสริมการปลูกเฮมพ์ภายใต้ระบบการควบคุม ในปี พ.ศ. 2557 สำหรับผลิตใช้ในครัวเรือน 30 ไร่ ผลิตเชิงอุตสาหกรรม 120 ไร่ และผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับส่งเสริมแก่เกษตรกร ประมาณ 1,200 กิโลกรัม
5. การจัดการธาตุอาหารสำหรับพืช	- มีสูตรปุ๋ยข้าวไร่ ข้าวนา ข้าวโพด ผักกะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี และถั่ว สำหรับเกษตรกร

หมายเหตุ 1. ผลงานวิจัยของ สวพส. แสดงในภาคผนวก ก

2. สามารถสืบค้นผลงานวิจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ที่ เว็บไซต์ของ สวพส. <http://www.hrdi.or.th/>

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามูลนิธิโครงการหลวงและ สวพส. ได้มีการวิจัยและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ปัญหาที่ยังคงมีอยู่ และจากการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดประเด็นท้าทายและเงื่อนไขใหม่ ซึ่งจะเป็นงานวิจัยที่ท้าทายในระยะต่อไปในการพัฒนาพื้นที่สูง

2.3 ประเด็นท้าทายและเงื่อนไขใหม่ต่องานวิจัย

1) ความแปรปรวนของภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อผลผลิตของการปลูกพืชบนพื้นที่สูง และการปรับตัวรองรับ

จากความแปรปรวนของสภาพอากาศซึ่งมีผลต่อปริมาณน้ำฝน การกระจายตัวของฝน ตลอดจนอุณหภูมิและฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง โดยมีการคาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ การระบาดของโรคพืชและแมลงที่มากขึ้น และมีผลต่อเนื่องถึงกิจกรรมทางการเกษตรบนพื้นที่สูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชอาศัยน้ำฝน ปริมาณน้ำฝนที่เปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อพืชเกือบทุกชนิดโดยเฉพาะพื้นที่เขตรนอกชลประทาน เพราะพืชเหล่านี้หลังจากออกดอกแล้วต้องการน้ำในการพัฒนาผลผลิต (ACCCRN, 2554) พืชที่ปลูกในเขตหนาวเริ่มมีการให้ผลผลิตน้อยลง ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง (กรมวิชาการเกษตร, 2554) พืชเมืองหนาวหรือไม้ผล เช่น ลิ้นจี่ และลำไย ที่ต้องการอุณหภูมิต่ำในการกระตุ้นการออกดอก ได้รับผลกระทบจากอุณหภูมิที่สูงขึ้น รวมถึงการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลทำลายนาข้าวเสียหายรวมกันประมาณ 4-5 ล้านไร่ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2553 (กรมการข้าว, 2552) นอกจากนี้ ความแปรปรวนของภูมิอากาศอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศป่าไม้จากชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่งได้ ทำให้บริการที่จะได้รับจากระบบนิเวศ (Ecosystem Service) เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (กรมพัฒนาที่ดิน, 2547) ตลอดจนการสูญหายของความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง รวมถึงผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว จากแนวโน้มอุณหภูมิที่แปรปรวนส่งผลกระทบต่อดอกไม้เมืองหนาว ส่วนการเกิดภาวะฝนแล้งมีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตกและมีการล่องแก่ง ในขณะที่ช่วงฝนตกมากจะส่งผลกระทบต่อน้ำหลากและดินโคลนถล่มทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ยากลำบาก (ACCCRN, 2554)

ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชบนพื้นที่สูงให้เหมาะสม เช่น พันธุ์พืชที่ทนแล้งหรือการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภายใต้ภาวะความแปรปรวนของภูมิอากาศ รวมถึงการปรับตัวของชุมชนในการลดความเสี่ยงจากผลกระทบดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นงานวิจัยและพัฒนาที่ท้าทายของพื้นที่สูง

2) การเปิดเขตการค้าเสรีมีผลกระทบต่อการแข่งขันด้านราคาและคุณภาพของผลิตรวมถึงชนิดของพืชที่ปลูกบนพื้นที่สูง

ประเทศไทยมีดุลการค้าผักและผลไม้ขาดดุลกับประเทศจีนอย่างมาก และนับวันมูลค่าการขาดดุลจะขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ส่วนการค้ากับประเทศออสเตรเลีย พบว่า การค้าพืชในปี พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2546 มีการค้าขาดดุลและได้ปรับมาเป็นการค้าเกินดุลจำนวนเล็กน้อย ในปี พ.ศ. 2547 ในส่วนของผลไม้ นั้น พบว่า มูลค่าการค้ายังเป็นการขาดดุลตลอดช่วงปี พ.ศ. 2545-2547 (ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์, 2549) เช่น มีการนำเข้าพืชผักและผลไม้หลายชนิด โดยเฉพาะจากจีน มีราคานำเข้าต่ำกว่า และมีการนำเข้ามาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น (สมพร และคณะ, 2552) นโยบายการค้าเสรีมีผลสำคัญที่ทำให้ประเทศผู้นำต่างให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยในสินค้านำเข้าเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองด้านสุขอนามัยกับผู้บริโภค การส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของไทย จึงต้องพัฒนารูปแบบของการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดและความต้องการของผู้บริโภค การจัดทำเขตการค้าเสรีกับประเทศใน ASEAN และนอกประชาคม ASEAN มีผลต่อการปรับลดอัตราภาษีในกลุ่มผักและผลไม้หลายชนิดให้เป็นศูนย์หรือเกือบเป็นศูนย์ เป็นการเร่งให้เกิดการแข่งขันทางการค้าและนำไปสู่การพัฒนากฎระเบียบและมาตรการด้านสุขอนามัยของประเทศผู้นำเข้าสินค้าผักและผลไม้ ซึ่งผู้ส่งออกจะต้องถือปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าพืชผักและผลไม้ ครอบคลุมถึงระบบการผลิตภายใต้มาตรฐาน GAP และระบบการบรรจุและแปรรูปมาตรฐาน GMP และ HACCP เป็นฐานสำคัญ ดังนั้น งานวิจัยและพัฒนาจึงจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงศักยภาพการผลิต คุณภาพสินค้า ยกระดับมาตรฐานและความปลอดภัยต่าง ๆ ให้มากขึ้น และการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

ในขณะเดียวกันเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 จะมีตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน และจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี ทำให้สินค้าสำคัญบนพื้นที่สูงมีคู่แข่งและสภาพการแข่งขันในตลาดเพิ่มขึ้น เช่น กาแฟ ผักและผลไม้หลายชนิด ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับผลกระทบทั้งด้านการผลิต โดยเฉพาะพืชสำคัญบนพื้นที่สูงที่อาจมีข้อได้เปรียบหรือเสียเปรียบ เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเพื่อนำไปใช้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

3) การปลูกข้าวโพดบนที่สูงเพิ่มขึ้นมีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าและมลพิษของสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากเกษตรกรจะหันมาปลูกข้าวโพดแทนการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีต้นทุนการผลิตสูงจากแนวโน้มการเพิ่มขึ้นพื้นที่เป็น 3 แสนไร่ ในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมามีผลกระทบต่อพื้นที่ป่า การพังทลายของดินบนพื้นที่ลาดชันและที่สูง การชะล้างตะกอนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำใช้ และพิษของสารเคมีต่อเกษตรกร รวมถึงเกิดไฟป่าและหมอกควัน

4) ปัญหาด้านความมั่นคงของชุมชนบนพื้นที่สูงที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดนและการลักลอบปลูกฝิ่น

เนื่องจากเกษตรกรยังมีความยากจนและขาดอาชีพที่มั่นคง ทำให้ชุมชนที่เข้าถึงยากเป็นพื้นที่เสี่ยงและลักลอบปลูกฝิ่น ประกอบกับมีเงื่อนไขสนับสนุนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น แรงจูงใจด้านราคา การสนับสนุนทุน

และระบบตลาดจากบุคคลภายนอก นอกจากนี้ ยังมีความพยายามปลูกผืนนอกฤดู มีการพัฒนารูปแบบการปลูกเพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ซึ่งยากลำบากทั้งต่อการสำรวจทางอากาศและการตัดทำลาย

5) ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง เนื่องจากพื้นที่สูงมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ทำให้ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบ และมีผลกระทบเชิงลบต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมตามมา เช่น การบริโภคนิยม ใช้สินค้าฟุ่มเฟือยเพิ่มขึ้น การนำวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้าสู่ชุมชน ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น

2.4 ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

งานวิจัยเป็นภารกิจที่สำคัญของสถาบันและพัฒนาพื้นที่สูง ในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลงานโครงการหลวงไปปรับใช้ในชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้นและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเป็นงานวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง และงานวิจัยในพื้นที่ของ สวพส. นอกจากนี้ ส่งเสริมความร่วมมือและบูรณาการงานวิจัยบนพื้นที่สูง โดยการประสานและร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงานวิจัยให้เป็นไปในแนวเดียวกัน รวมถึงการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกัน เพื่อสนับสนุนงานวิจัยบนพื้นที่สูงให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีกลยุทธ์งานวิจัย ดังนี้

(1) เสริมสร้างศักยภาพการวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัย และสามารถแข่งขันด้านการตลาด

(2) สนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมเพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(3) สนับสนุนการวิจัยเชิงนโยบายและสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

(4) สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูง ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

(5) บูรณาการงานวิจัยและงานพัฒนาบนพื้นที่สูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพ

2.5 การกำหนดหัวข้องานวิจัย

สวพส. ได้กำหนดกรอบงานวิจัยในการดำเนินงาน ประกอบด้วย กรอบงานวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร กรอบงานวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตเกษตร กรอบงานวิจัยเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรอบงานวิจัยเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกรอบงานวิจัยเพื่อพัฒนาการตลาดสินค้าบนพื้นที่สูง และการสร้างความเข้มแข็งของงานวิจัย ในแต่ละกรอบงานวิจัยได้กำหนดกลุ่มโครงการวิจัย โดยพิจารณาจากปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ นโยบายของรัฐบาล นโยบายคณะกรรมการสถาบัน และทรัพยากรที่มีอยู่ และน้อมนำพระราชดำริที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางดำเนินงาน ความสำเร็จของงานวิจัยนั้นอยู่ที่การที่ชุมชนมีความเชื่อในผลงานวิจัยว่านำไปใช้ประโยชน์ได้ผลจริง ดังนั้น ผลงานวิจัยจึงต้องเป็นผลที่ผ่านการทดลองการปฏิบัติจริง เชื่อถือได้ และได้ประโยชน์อย่างชัดเจน

ด้วยเหตุนี้ สวพส. จึงสนับสนุนให้ชุมชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยตั้งแต่ต้น ผลักดันให้งานวิจัยและงานพัฒนาดำเนินไปด้วยกันและเสริมกันในพื้นที่เดียวกัน และบูรณาการงานวิจัยทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชนในพื้นที่ นอกจากการวิจัยเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนแล้ว งานวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ถือได้ว่าเป็นความท้าทายของการทำงานวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้นและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับที่มาของหัวข้องานวิจัยบนพื้นที่สูงนั้น มีวิธีการได้มาของหัวข้องานวิจัยหรือประเด็นการวิจัย ดังนี้

(1) หัวข้องานวิจัยจากชุมชนในพื้นที่ โดยการวิเคราะห์ประเด็นร่วมกับชุมชน เพื่อกำหนดวิธีการแก้ไข วิธีการดำเนินงานวิจัย และนำไปสู่การกำหนดโจทย์หรือประเด็นในการวิจัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือกิจกรรมของชุมชนและสอดคล้องกับการทำงานของนักวิจัย

(2) หัวข้องานวิจัยจากความต้องการของมูลนิธิโครงการหลวง โดยมาจากการประชุมหารือร่วมกับผู้ประสานงานฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งจากนักวิจัย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมของมูลนิธิโครงการหลวง และจากการประชุมสรุปผลงานวิจัยซึ่งจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

(3) หัวข้องานวิจัยจากนักวิจัยหรือนักพัฒนาในพื้นที่ จากการทำงานของนักวิจัยหรือนักพัฒนาในพื้นที่ ทำให้มองเห็นถึงประเด็นสำคัญที่จะต้องดำเนินงานวิจัยต่อเนื่อง หรือเกิดงานวิจัยใหม่หรือเป็นประเด็นที่นักพัฒนามีความต้องการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขโดยใช้งานวิจัยสนับสนุน นอกจากนี้ อาจเกิดจากการระดมความคิดเพื่อสรุปผลการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาและแนวทางการวิจัยที่จะทำต่อไป จากการประชุมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิของโครงการหลวง/ผู้ประสานงาน/นักวิจัย/นักวิชาการของโครงการหลวงและ สวพส. ผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่เกี่ยวข้อง หรือผู้นำเกษตรกรชุมชน

(4) หัวข้องานวิจัยจากนโยบาย ในกรณีงานวิจัยเชิงนโยบายจะเป็นงานวิจัยที่หน่วยงานมีความจำเป็นต้องใช้ประกอบในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานในอนาคต รวมถึงงานวิจัยที่มีความจำเป็นต้องเตรียมพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น งานวิจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ งานวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการค้าเสรี เป็นต้น

เมื่อได้หัวข้องานวิจัยแล้ว สำนักวิจัยจะรวบรวมสาระสำคัญ สรุปผลการวิเคราะห์ปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ประโยชน์หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย เกษตรกร ชุมชน เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ และนักวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิ และเครื่องมือที่แสดงถึงตัวชี้วัดด้านต่าง ๆ เพื่อพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาหรือหัวข้องานวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ รวมทั้งเงื่อนไขระยะเวลาซึ่งสัมพันธ์กับความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินงาน โดยการจัดลำดับนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง และทันเวลา

วิธีการวิเคราะห์ผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา จะพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประการ คือ (1) ประเด็นปัญหา และ (2) เกณฑ์การพิจารณา เช่น นโยบายของหน่วยงาน ผลที่จะเกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไข ขนาดของปัญหา โอกาสความสำเร็จ และการใช้ประโยชน์ในวงกว้าง ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยจะถูกจัดระดับความสำคัญด้วยการประมาณค่า “คะแนนน้ำหนัก” ดังนี้

คะแนน 5	คือ	มีความสำคัญมากที่สุด
คะแนน 4	คือ	มีความสำคัญมาก
คะแนน 3	คือ	มีความสำคัญปานกลาง
คะแนน 2	คือ	มีความสำคัญน้อย
คะแนน 1	คือ	มีความสำคัญน้อยที่สุด

โดยจะสรุปผลคะแนนจากค่าคะแนนน้ำหนักของแต่ละปัญหาและแต่ละเกณฑ์การพิจารณา ด้วยวิธีการระดมความคิด (Brain Storming) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อย่างไรก็ตาม สามารถนำค่าคะแนนน้ำหนักของความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับเกณฑ์การพิจารณามาพิจารณาร่วมด้วยก็ได้ ทั้งนี้ผลการสรุปแต่ละครั้งอาจแตกต่างกันได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และองค์ประกอบ ดังแสดงในตัวอย่างตารางการให้คะแนนน้ำหนัก ซึ่งสรุปผลได้ว่า “ปัญหา ก มีความสำคัญอันดับแรก รองลงมาคือ ปัญหา ค และปัญหา ข ตามลำดับ”

ปัญหา	เกณฑ์ ^{1/}					
	นโยบายของ หน่วยงาน	ผลที่จะเกิด ขึ้นหากไม่ได้ รับการแก้ไข	ขนาดของ ปัญหา	โอกาสความ สำเร็จ	การนำไปใช้ ประโยชน์ใน วงกว้าง	คะแนนรวม
ปัญหา ก	5 ^{2/}	5	4	2	2	18 ^{3/}
ปัญหา ข	2	4	2	2	1	11
ปัญหา ค	1	3	3	1	5	13

^{1/} ความหมายของแต่ละเกณฑ์ ดังนี้

- นโยบายของหน่วยงาน คือ สิ่งที่หน่วยงานได้กำหนดไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องต้องนำไปใช้หรือปฏิบัติตาม
- ผลที่จะเกิดขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไข คือ เกิดความเสียหาย หรือผลกระทบด้านลบต่อสิ่งที่ถูกกระทำ เช่น คน สิ่งแวดล้อม
- ขนาดของปัญหา คือ ความเล็ก/ใหญ่ของปัญหา ซึ่งอาจเกิดเฉพาะกลุ่ม/พื้นที่ หรือสัมพันธ์กับหลายปัจจัย เช่น กลุ่มคน หน่วยงาน
- โอกาสความสำเร็จ คือ ความเป็นไปได้สูงในการบรรลุเป้าหมายของโครงการ หรือได้มาในสิ่งที่ต้องการ
- การนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง คือ การขยายผลจากงานวิจัยสู่งานพัฒนาโดยเกษตรกรยอมรับและชุมชนมีส่วนร่วม

^{2/} ตัวเลขที่แสดงค่าคะแนนน้ำหนักของแต่ละเกณฑ์พิจารณาและปัญหา

^{3/} ผลบวกของค่าคะแนนน้ำหนักของแต่ละเกณฑ์พิจารณาและปัญหา (ค่าคะแนนของ /1 รวมกัน ซึ่งไม่เกิน 25 คะแนน)

ทั้งนี้ในการกำหนดประเด็นงานวิจัยจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของ สวพส. ในแต่ละระยะ และมุ่งเน้นการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ต่อไป

บทที่ 3

หลักเกณฑ์และขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

เมื่อได้กำหนดหัวข้องานวิจัยแล้ว สวพส. จะจัดทำโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของ สวพส. ตามขั้นตอนและระเบียบของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) โดยแบ่งรูปแบบตามวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

3.1 รูปแบบการดำเนินงานวิจัย ประกอบด้วย 3 รูปแบบ

1) โครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดย สวพส. หมายถึง งานวิจัยที่ สวพส.ดำเนินการเองทั้งหมด โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ สวพส. แต่งตั้งทำหน้าที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และดำเนินงานตามระเบียบของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

2) โครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานภายนอก หมายถึง งานวิจัยที่ สวพส.เชิญชวนให้หน่วยงานภายนอกทำการวิจัยตามที่ สวพส. กำหนดในลักษณะ “สัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย” โดยผู้รับทุนทำหน้าที่เป็นหัวหน้าโครงการและดำเนินงานวิจัยทั้งหมด ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของ สวพส. หรือผู้ที่ สวพส. แต่งตั้งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานโครงการวิจัย และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้อาจเป็นโครงการเดี่ยวหรือชุดโครงการวิจัย

3) โครงการวิจัยร่วม หมายถึง โครงการวิจัยที่เจ้าหน้าที่ของ สวพส.เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ หรือผู้ประสานงานโครงการหรือเป็นนักวิจัยร่วม มีเครือข่ายดำเนินงานร่วมกับบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการร่วมมือวิจัยกับบุคคลในชุมชนเป้าหมาย แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

3.1) โครงการวิจัยที่เจ้าหน้าที่ของ สวพส. หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ สวพส.มอบหมายเป็นหัวหน้าโครงการและบุคคลจากภายนอกเป็นนักวิจัยร่วมในโครงการ ทั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และไม่ต้องทำสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย

3.2) โครงการวิจัยที่นักวิจัยจากหน่วยงานภายนอกเป็นหัวหน้าโครงการ ทั้งนี้ให้ดำเนินการตามระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย และต้องทำสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย

3.3) โครงการวิจัยรูปแบบอื่น ทั้งนี้วิธีการดำเนินงาน สิทธิในผลงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการดำเนินงานวิจัยตามแต่ละตกลงกัน

3.2 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

สวพส. ได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา โดยมีกรอบงานวิจัย ประกอบด้วย (1) งานวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร (2) งานวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพของผลผลิตเกษตร (3) งานวิจัยเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (4) งานวิจัยเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (5) การศึกษาเพื่อพัฒนาการตลาดสินค้าบนพื้นที่สูงและการสร้างความเข้มแข็งของงานวิจัย โดยแต่ละกรอบงานจะประกอบด้วยกลุ่มโครงการวิจัย ซึ่งนักวิชาการหรือหัวหน้าโครงการที่ได้รับมอบหมาย ต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามระเบียบของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ดังนี้

1) การจัดทำคำขอตั้งงบประมาณประจำปี

เมื่อได้หัวข้องานวิจัย สวพส. จะจัดทำคำขอตั้งงบประมาณรายโครงการ ตามกรอบงบประมาณที่ได้รับจัดสรรภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของสวพส. และเสนอต่อคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเพื่อพิจารณา รายละเอียดประกอบด้วย ชื่อยุทธศาสตร์ ชื่อแผนงาน ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กิจกรรม ตัวชี้วัดโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการ โทรศัพท์ โทรสาร หน่วยงานที่รับมอบหมาย พื้นที่เป้าหมาย ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณโครงการ รายละเอียดงบประมาณจำแนกตามกิจกรรม และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โดยแบบฟอร์มคำขอตั้งงบประมาณประจำปี แสดงในภาคผนวก ข

2) การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

เมื่อกรอบงบประมาณประจำปีได้รับอนุมัติจากสำนักงานประมาณแล้ว สวพส. จะจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีรายโครงการ โดยอ้างอิงจากคำขอตั้งงบประมาณที่ได้รับอนุมัติ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการนั้น เป็นการบูรณาการงานระหว่าง (1) โครงการวิจัยภายใต้กรอบงานวิจัยและระหว่างกรอบงานวิจัย (2) สำนักวิจัยกับสำนักอื่น ๆ ภายใน สวพส. ได้แก่ สำนักพัฒนา สำนักยุทธศาสตร์และแผนงาน (3) สำนักวิจัยและหน่วยงานร่วม ได้แก่ มูลนิธิโครงการหลวง มหาวิทยาลัย และอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปในลักษณะเชื่อมโยง และสนับสนุนสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป หัวข้อที่ต้องแสดงรายละเอียดในแผนปฏิบัติการประจำปี ประกอบด้วยชื่อยุทธศาสตร์ ชื่อแผนงาน ชื่อโครงการวิจัย ตัวชี้วัดโครงการ กิจกรรม เป้าหมาย/หน่วยนับแต่ละกิจกรรม งบประมาณแต่ละกิจกรรม ระยะเวลาดำเนินงาน และหน่วยงานรับผิดชอบ โดยแบบฟอร์มแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ แสดงในภาคผนวก ค ซึ่งมีทั้งรูปแบบโครงการวิจัยเดี่ยวและชุดโครงการวิจัย

3) การจัดทำข้อกำหนดโครงการวิจัย (Terms of Reference: TOR)

การจัดทำข้อกำหนดโครงการวิจัย ดำเนินการโดย สวพส. โดยจะอ้างอิงสาระสำคัญจากแผนที่งานวิจัยของแต่ละโครงการ (roadmap) ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ โดยสามารถกำหนดเป้าหมายได้หลายลักษณะ เช่น เป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว เป้าหมายหลักและรอง เป้าหมายเชิงคุณภาพและปริมาณ ผลที่คาดว่าจะได้รับที่เน้นถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังจากโครงการวิจัยเสร็จสิ้นในแต่ละปีงบประมาณ ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ได้แก่ ผลผลิต ผลลัพธ์ และตัวชี้วัด เพื่อให้งานวิจัยบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ขอบเขตของโครงการวิจัย พื้นที่ดำเนินการ งบประมาณ ระยะเวลาดำเนินงาน เป็นต้น โดยแบบฟอร์มข้อกำหนดโครงการวิจัย แสดงในภาคผนวก ง

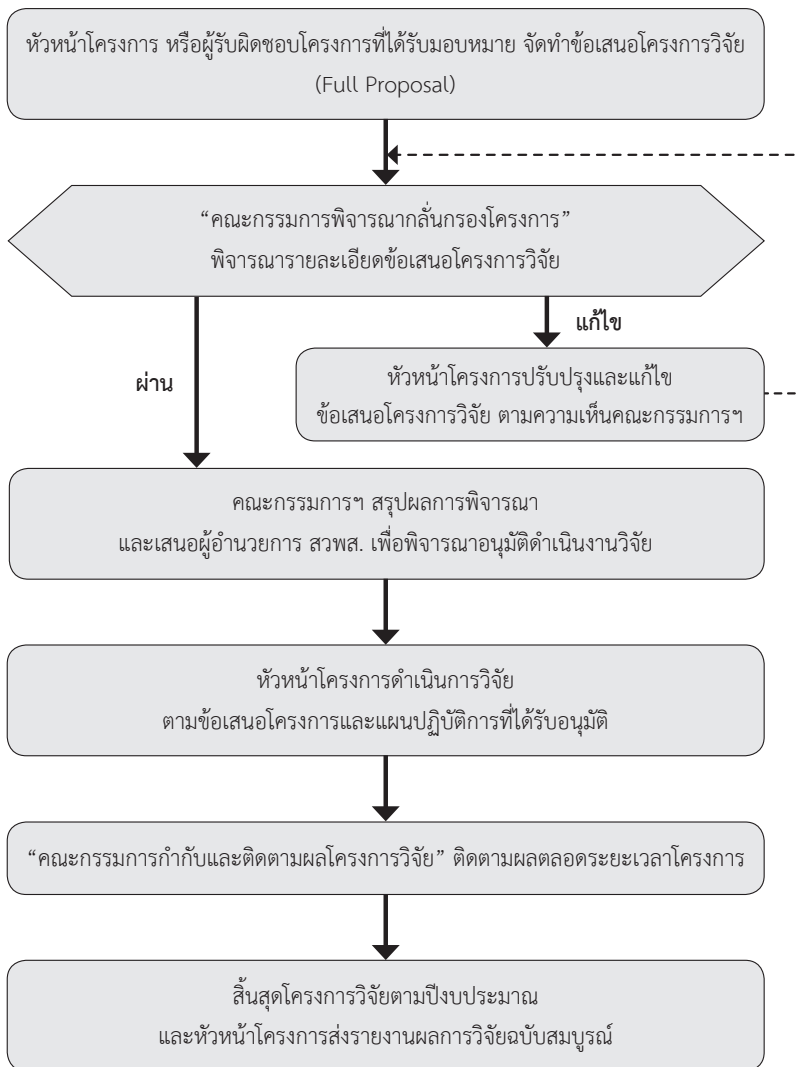
4) การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย (Full Proposal)

การจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยนั้น กรณีเป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดย สวพส. เจ้าหน้าที่ของ สวพส. จะเป็นผู้จัดทำ หากเป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานภายนอก นักวิจัยผู้รับทุนจาก สวพส. จะเป็นผู้จัดทำ โดยต้องกำหนดวิธีการ (กิจกรรมหลัก/ย่อย) ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายของโครงการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ผลผลิต ผลลัพธ์และขอบเขตของโครงการวิจัย ตลอดจนแผนการเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย และการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ โดยแบบฟอร์มข้อเสนอโครงการวิจัย แสดงในภาคผนวก จ

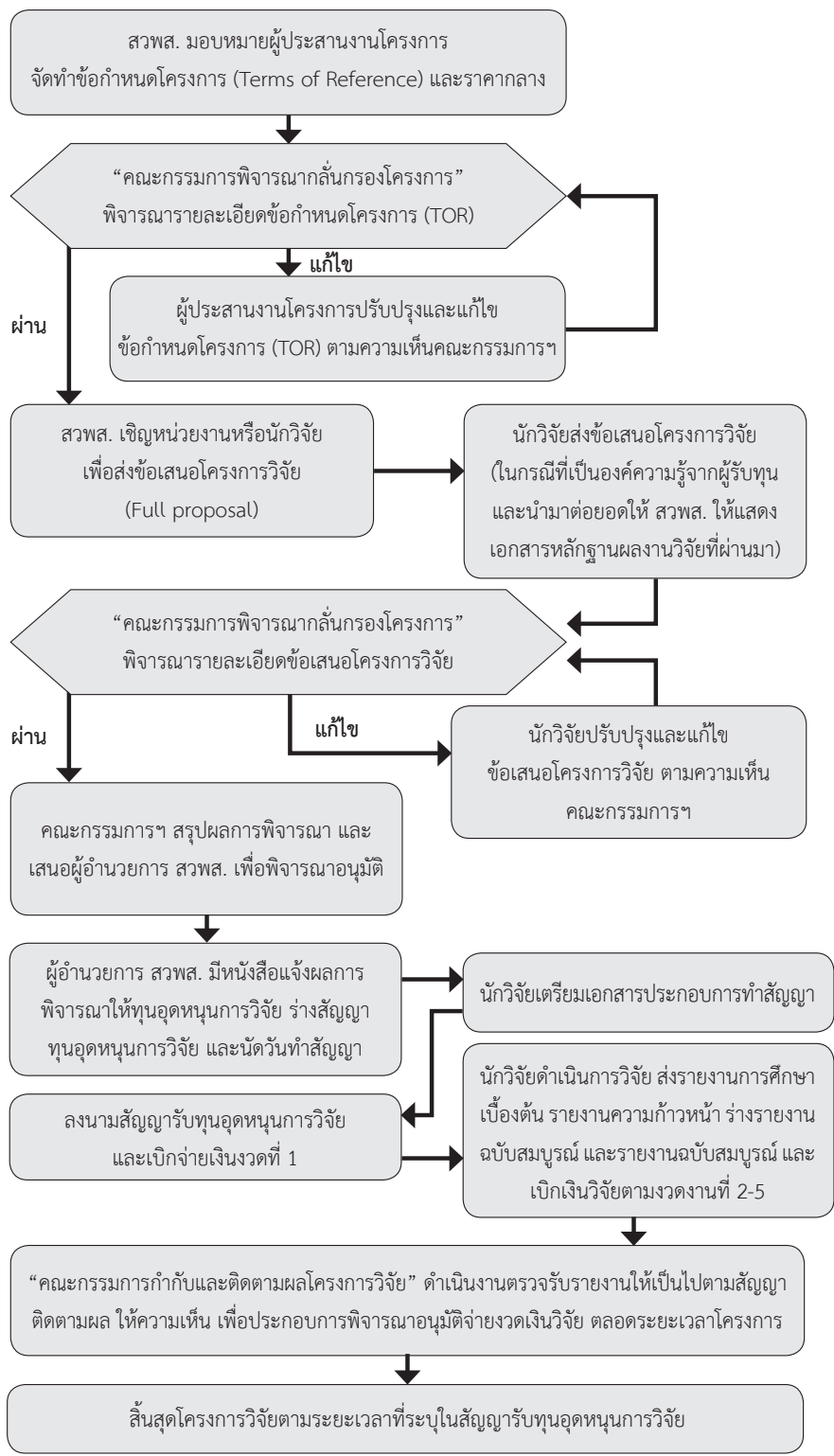
5) การพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย

ในขั้นตอนการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัย ผู้อำนวยการ สวพส. จะแต่งตั้ง “คณะกรรมการพิจารณากลั่นกรองโครงการ” เพื่อทำหน้าที่พิจารณากลั่นกรองโครงการวิจัย และ “คณะกรรมการกำกับและติดตามโครงการวิจัย” เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล ติดตามและประเมินผลโครงการวิจัย สรุปขั้นตอนได้ดังนี้

(1) โครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดย สวพส.

(2) โครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดยนักวิจัยจากหน่วยงานภายนอก

(3) โครงการวิจัยร่วม

ขั้นตอนการพิจารณาโครงการวิจัยร่วมดำเนินการตามระเบียบของคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย

3.3 การให้ทุนอุดหนุนการวิจัย

การให้ทุนอุดหนุนการวิจัย หมายถึง การให้ทุนอุดหนุนเพื่อดำเนินการวิจัยนอกเหนือจากการจัดจ้างวิจัยในระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2552 และให้หมายรวมถึง การให้ทุนผู้ร่วมปฏิบัติงานวิจัยโดยมีสัญญาการให้ทุนระหว่าง สวพส. และผู้รับทุน ทั้งนี้ระเบียบและขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามคู่มือการให้ทุนอุดหนุนการวิจัย

1) ผู้มีสิทธิ์ขอรับทุน

ผู้รับทุน หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล องค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐ ที่สามารถดำเนินการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอผลงานวิจัยตามหลักวิชาการหรือแนวทางปฏิบัติที่เชื่อถือได้ ทั้งนี้การพิจารณาผู้รับทุนจะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ที่ สวพส. มอบหมายให้เป็นผู้พิจารณา ซึ่งอาจเป็นบุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคลก็ได้ตามความเหมาะสม

2) คุณสมบัติของผู้รับทุน

(1) ไม่เป็นผู้ติดค้างการส่งรายงานต่าง ๆ ของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สวพส. โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

(2) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญตรงตามสาขาที่ดำเนินการวิจัย

(3) เป็นผู้มีความพร้อมในด้านเวลาที่จะดำเนินโครงการวิจัยให้สำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

3) วิธีการให้ทุนวิจัย

(1) การให้ทุนวิจัยให้กระทำได้เฉพาะโครงการวิจัยประเภทโครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐหรือภาคเอกชนที่เป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่แสวงหากำไร

(2) การให้ทุนวิจัยให้กระทำโดยวิธีตกลง และเป็นการให้ทุนวิจัยแก่ บุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือหน่วยงานของรัฐที่ สวพส. เคยทราบหรือเคยเห็นความสามารถและผลงาน และเป็นที่เชื่อถือได้

(3) มูลค่าทุนวิจัย ให้เป็นไปตามกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(3.1) การให้ทุนวิจัยแก่บุคคลธรรมดา ให้มีมูลค่าทุนวิจัยไม่เกิน 300,000 บาท

(3.2) การให้ทุนวิจัยแก่นักวิจัยที่ เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่ต้องการ ซึ่งมีจำนวนจำกัด มีมูลค่าทุนวิจัยไม่เกิน 2,000,000 บาท

(3.3) การให้ทุนวิจัยแก่หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรภาคเอกชนที่เป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ไม่แสวงหากำไร

(3.4) การให้ทุนวิจัยเพื่อทำงานวิจัยต่อเนื่องจากงานที่ได้ทำอยู่แล้ว และสัญญายังไม่สิ้นสุด มูลค่าทุนวิจัยตามข้อ (3.1) และ (3.2)ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้อำนวยการ สวพส.

4) การทำสัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัย

เมื่อโครงการวิจัยผ่านขั้นตอนการพิจารณา และคณะกรรมการพิจารณากลับกรองโครงการวิจัย มีมติเห็นชอบแล้วนั้น สวพส. จะส่งหนังสือแจ้งผลการพิจารณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยและนัดวันทำสัญญา ทั้งนี้ผู้รับทุนจะต้องจัดเตรียมเอกสารเพื่อประกอบการทำสัญญารับทุนอุดหนุนการวิจัย จำนวน 7 รายการ ประกอบด้วย

(1) หลักฐานที่แสดงความเป็นนิติบุคคล (ภาครัฐ/ภาคเอกชน)

(2) หนังสือมอบอำนาจจากผู้แทนนิติบุคคล (กรณีผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานมอบอำนาจให้หัวหน้าโครงการเป็นผู้ลงนามในสัญญา)

(3) สำเนาบัตรประจำตัวผู้มอบอำนาจ (กรณีผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานมอบอำนาจให้หัวหน้าโครงการเป็นผู้ลงนามในสัญญา)

(4) สำเนาบัตรประจำตัวของผู้ที่จะลงนามในสัญญา

(5) สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ที่จะลงนามในสัญญา

(6) สำเนาสมุดบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์หน้าที่ปรากฏชื่อโครงการ และเลขที่บัญชีที่ชัดเจน

(7) สำเนาสมุดบัญชีเงินฝากธนาคารประเภทออมทรัพย์ของหน่วยงานต้นสังกัด กรณีที่มีค่าบริหารโครงการของหน่วยงาน

ทั้งนี้ กรณีที่ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานมอบหมายหน้าที่ให้ผู้แทน ได้แก่ รองอธิการบดี เป็นผู้มีอำนาจในการลงนามในสัญญา ต้องมีหนังสือมอบอำนาจนั้นแนบมาด้วย

5) การถือปฏิบัติในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย

ผู้รับทุนต้องศึกษาและอ่านเนื้อหาในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัยโดยละเอียด ประกอบด้วยสาระสำคัญของผู้ให้ทุนและผู้รับทุน และเอกสารแนบท้ายสัญญา (ถ้ามี) ได้แก่ เงื่อนไขของสัญญา ภาคผนวก และบันทึกข้อตกลงซึ่งอาจจัดทำขึ้นภายหลังทุกฉบับ ตลอดจนต้องปฏิบัติตามข้อความที่ระบุในสัญญาอย่างเคร่งครัด หากเกิดกรณีขัดแย้ง ให้ถือข้อความในเงื่อนไขของสัญญาบังคับและคำวินิจฉัยของผู้ให้ทุนถือเป็นที่สุด

6) การเบิกเงินทุนอุดหนุนการวิจัยและการส่งรายงานผลการวิจัยโดยผู้รับทุน

ผู้รับทุนต้องจัดส่งหนังสือขอเบิกเงินทุนอุดหนุนการวิจัยและขอส่งรายงาน พร้อมซีดีบันทึกข้อมูลรายงานให้กับ สวพส. 4 งวด ได้แก่ รายงานการศึกษาเบื้องต้น (Inception Report) รายงานความก้าวหน้า (Progress Report) ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report) และรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) ตามรายละเอียดและวันที่กำหนดในสัญญา และเมื่อ สวพส. ได้ตรวจรับรายงานฉบับสมบูรณ์เสร็จสิ้น สวพส. จะเบิกจ่ายงวดเงินสุดท้ายพร้อมเงินค่าประกันผลงานโครงการวิจัยให้กับผู้รับทุน

7) การพิจารณารายงานผลการวิจัย

กระบวนการตรวจ พิจารณา และแก้ไขรายงานผลการวิจัย กระทำโดยคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย ซึ่งแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการ สวพส. โดยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน รวมทั้งการจัดทำรายงานผลการพิจารณา และเสนอต่อผู้อำนวยการ สวพส. ให้เสร็จสิ้นภายใน 7 วันทำการ นับแต่วันตรวจและพิจารณารายงานผลการวิจัยเสร็จสิ้นลง

หมายเหตุ ระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย สืบค้นเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ของ สวพส. <http://www.hrdi.or.th/>

3.4 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของโครงการวิจัย

“อัตราค่าใช้จ่ายของโครงการ” ให้เป็นไปตามความเหมาะสมและประหยัด โดยคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ลักษณะของงานวิจัยของโครงการ จำแนกเป็น 5 หมวด ได้แก่

(1) งบประมาณ หมายถึง เงินค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานโครงการในลักษณะรายวัน รายเดือน หรืออื่น ๆ ตามความจำเป็นแก่กรณี

(2) งบดำเนินงาน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องจ่ายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ

(3) งบลงทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายด้านครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ซึ่งต้องทำคำชี้แจงประกอบ และต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงก่อนการจัดซื้อหรือจัดจ้าง และให้ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

(4) ค่าใช้จ่ายอื่น เช่น ค่าสมาชิกวารสารวิชาการ ค่าสมาชิกในสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานโครงการ และค่าบริการ/สมาชิกอินเทอร์เน็ต หรือค่าสาธารณูปโภค

(5) ค่าบริหารโครงการ ให้เบิกจ่ายตามความเหมาะสม และไม่เกินร้อยละ 10 ของงบประมาณโครงการ โดยไม่รวมค่าครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง และค่าเดินทางไปต่างประเทศ

ทั้งนี้อัตราค่าใช้จ่ายในแต่ละหมวดงบประมาณให้อ้างอิงระเบียบของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่เกี่ยวข้อง และถือปฏิบัติเช่นนั้น

3.5 การกำหนดราคากลาง

ผู้ประสานงานโครงการหรือผู้ที่ สวพส. มอบหมายต้องส่งเอกสารการเปิดเผยราคากลางและการคำนวณราคากลางการจ้างงานวิจัยหรือเงินสนับสนุนให้ทุนการวิจัย รวมทั้งเอกสารแสดงวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรและรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการจ้างที่ปรึกษา (ถ้ามี) แนบส่งพร้อมกับข้อกำหนดโครงการ (TOR) ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 รัฐสภาได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 โดยในมาตรา 103/7 วรรคหนึ่ง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ

ให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยราคากลางและการคำนวณราคากลางเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2556 ดังนั้น หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคู่มือแนวทางการเปิดเผยรายละเอียดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดซื้อ จัดจ้าง ราคากลาง และการคำนวณราคากลาง (ฉบับแก้ไขปรับปรุง ธันวาคม 2556) ทั้งนี้สาระสำคัญและ วิธีปฏิบัติในการกำหนดราคากลางจะแสดงในคู่มือว่าด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย สวพส. โดยหัวข้อที่ต้องแสดง รายละเอียดการเปิดเผยราคากลางและการคำนวณราคากลางการจ้างงานวิจัยหรือเงินสนับสนุนให้ทุนการวิจัย ประกอบด้วย

- (1) ชื่อโครงการ/หน่วยงานเจ้าของโครงการ
- (2) วงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในการจ้างหรือเงินสนับสนุนให้ทุนการวิจัย (บาท)
- (3) วันที่กำหนดราคากลาง/เป็นเงิน (บาท)
- (4) หมวดค่าตอบแทน (บาท)
 - (4.1) ประเภทยานักวิจัย
 - (4.2) คุณสมบัตินักวิจัย
 - (4.3) จำนวนนักวิจัย (คน)
- (5) หมวดค่าจ้าง (บาท)
- (6) หมวดค่าใช้สอย (บาท)
- (7) หมวดค่าวัสดุ (บาท)
- (8) หมวดค่าครุภัณฑ์ (บาท)
- (9) ค่าใช้จ่ายในการศึกษาดูงานหรือค้นคว้าข้อมูลในต่างประเทศ (บาท) (ถ้ามี)
- (10) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (บาท)
- (11) รายชื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ผู้รับผิดชอบ) ที่เกี่ยวกับการจ้างงานวิจัยหรือสนับสนุนทุนวิจัย และ TOR
- (12) ที่มาของการกำหนดราคากลาง (ราคาอ้างอิง)

สำหรับตารางแสดงวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรและรายละเอียดค่าใช้จ่ายในการจ้างที่ปรึกษา
หัวข้อที่ต้องแสดง ประกอบด้วย

- (1) ชื่อโครงการ/หน่วยงานเจ้าของโครงการ
- (2) วงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรร (บาท)
- (3) วันที่กำหนดราคากลาง (ราคาอ้างอิง)/เป็นเงิน (บาท)
- (4) ค่าตอบแทนบุคลากร ระบุประเภทที่ปรึกษา คุณสมบัติที่ปรึกษา และจำนวนที่ปรึกษา (บาท)
- (5) ค่าวัสดุอุปกรณ์ (บาท)
- (6) ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปต่างประเทศ (บาท) (ถ้ามี)
- (7) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (บาท)
- (8) รายชื่อผู้รับผิดชอบในการกำหนดค่าใช้จ่าย/ดำเนินการ/ขอบเขตดำเนินการ (TOR)
- (9) ที่มาของการกำหนดราคากลาง (ราคาอ้างอิง)

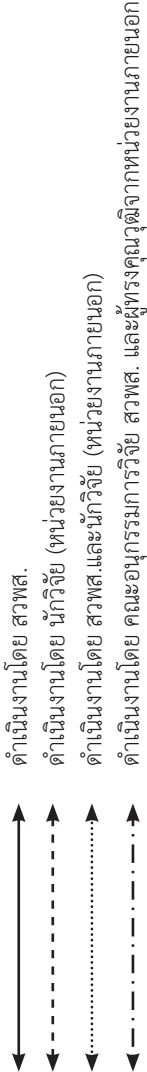
3.6 การรายงานความก้าวหน้าและผลการวิจัยของโครงการ

เจ้าหน้าที่ของ สวพส. ต้องรายงานความก้าวหน้าและผลการวิจัยทั้งโครงการที่ดำเนินโดย สวพส.
และโครงการวิจัยที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานงานโครงการให้ทุนอุดหนุนการวิจัย ในรูปแบบเอกสาร
หรือการรายงานในที่ประชุม ตามปฏิทินงานวิจัยที่ สวพส. กำหนด ดังนี้

- (1) เอกสารรายงานแผนและผลการปฏิบัติงาน และการใช้จ่ายเงินงบประมาณรายเดือน
- (2) เอกสารสรุปผลการดำเนินงานโครงการวิจัยรายไตรมาส
- (3) เอกสารผลการดำเนินงาน กพร. รายไตรมาส (เฉพาะโครงการที่กำหนดเป็นตัวชี้วัด กพร.)
- (4) เอกสารร้อยละผลสำเร็จของผลการดำเนินงานตามแผนของโครงการวิจัย
- (5) เอกสารสรุปผลการดำเนินงานของโครงการวิจัย
- (6) เอกสารรายงานฉบับสมบูรณ์
- (7) การรายงานผลการวิจัยในการประชุมประจำเดือนของ สวพส.
- (8) การรายงานผลการวิจัยในประชุมวิชาการของ สวพส.
- (9) การนำเสนอผลการวิจัยในงานประชุมวิชาการประจำปี

3.7 ปฏิทินการดำเนินงานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ลำดับ	กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน															
		ปีงบประมาณปัจจุบัน								ปีงบประมาณถัดไป							
		ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	พ.ค.	เม.ย.
1	จัดทำรายละเอียดโครงการวิจัย (ร่างหน้า) ส่งสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)										↕						
2	จัดทำข้อตกลงงบประมาณประจำปี	↕															
3	จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี				↕												
4	จัดทำข้อกำหนดโครงการ (TOR)				↕												
5	นักวิจัยภายนอกจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย (Proposal)							↕									
6	เจ้าหน้าที่ สวพส. จัดทำข้อเสนอโครงการวิจัย (Proposal)							↕									
7	จัดทำสัญญา								↕								
8	เจ้าหน้าที่/นักวิจัยดำเนินงานวิจัยตามแผน									↕							↕
9	คณะทำงานติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย										↕						↕
10	ส่งมอบสรุปผลงานวิจัยประจำปี																↕

บทที่ 4

การติดตามและประเมินผลโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงกำหนดให้มีการติดตามและประเมินผลโครงการวิจัย ประกอบด้วย (1) การติดตามความก้าวหน้าโครงการที่อยู่ในระหว่างการวิจัย ซึ่งหมายถึงระยะเวลาในปีงบประมาณนั้น หรือระยะเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญาการให้ทุนอุดหนุนวิจัย เพื่อติดตามกระบวนการดำเนินโครงการวิจัย ให้เป็นตามข้อเสนอโครงการและแผนงานที่กำหนดไว้ รวมทั้งศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการศึกษา วิจัยเพื่อปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ และ (2) การประเมินผลโครงการภายหลัง การสิ้นสุดการศึกษาวิจัย เพื่อประมวลผลการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ทั้งในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง และพื้นที่ของ สวพส.

4.1 การติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย

การติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัยที่อยู่ในระหว่างการวิจัย ดำเนินการโดยคณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนา คณะทำงานติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย และคณะกรรมการกำกับและติดตาม ผลโครงการวิจัย มีรูปแบบการติดตาม ดังนี้

รูปแบบการติดตาม	คณะติดตามโครงการวิจัย
1) นักวิจัยเสนอเอกสารรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัย หรือรายงานผลการวิจัย	- คณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนา - คณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย
2) นักวิจัยนำเสนอความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการวิจัย ในที่ประชุมคณะอนุกรรมการวิจัย	- คณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนา
3) นักวิจัยนำเสนอความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการวิจัย	- คณะทำงานติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย
4) การตรวจเยี่ยมในพื้นที่ดำเนินงาน หรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง/ผู้ใช้ประโยชน์จากโครงการวิจัย	
5) นักวิจัยนำเสนอผลงานวิจัยในการสัมมนาวิชาการประจำปีของสถาบัน	- คณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนา

4.2 การประเมินผลโครงการวิจัย

การประเมินผลโครงการวิจัยให้ดำเนินการภายหลังการศึกษาวิจัยแล้วเสร็จ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลผลการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง พื้นที่ดำเนินงานของสวพส. และพื้นที่สูงอื่น โดยอาจเป็นการประเมินผลโครงการเดี่ยว ชุดโครงการ และ/หรือแผนงานโครงการที่เหมาะสมกับช่วงเวลา

เนื่องจากการประเมินผลมีหลายประเภทและมีขอบเขตที่แตกต่างกัน สวพส. จะแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินและผู้ประเมิน ซึ่งอาจครอบคลุมเฉพาะหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งหรือมากกว่าในแต่ละช่วงเวลาตามนโยบายของ สวพส. โดยเจ้าหน้าที่ของ สวพส. และนักวิจัยจากหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ให้ข้อมูลกับคณะประเมินผล ซึ่งคณะประเมิน ได้แก่ หน่วยงานภายนอก หรือผู้ที่ได้รับประโยชน์จากงานวิจัย ได้แก่ มูลนิธิโครงการหลวง สำนักพัฒนาของ สวพส. หรือเกษตรกร เป็นต้น โดยมีขอบเขตการประเมินผลโครงการวิจัย ดังนี้

หัวข้อ	เกณฑ์ติดตามโครงการวิจัย
1. ผลงานวิจัยเพื่อการส่งเสริมในพื้นที่	ผู้ใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยที่ประกอบด้วยมูลนิธิโครงการหลวง และสำนักพัฒนา สวพส. ร่วมคัดเลือกผลงานวิจัยประจำปีเพื่อนำไปส่งเสริมในพื้นที่
2. การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	ผลการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์และผลผลิตที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัยหรือไม่ ซึ่งประเมินโดยคณะทำงานของ สวพส.
3. คุณภาพและควมามีคุณค่าของผลการวิจัย	องค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ และ/หรือการนำผลการวิจัยไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งประเมินโดยบุคคล/องค์กรที่สาม (third party)
4. ความคุ้มค่าของผลการวิจัย	
5. ผลลัพธ์ของการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	ผลการวิจัยมีความคุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยที่ใช้ในการวิจัย (inputs) ทั้งปริมาณและมูลค่า เช่น แรงงาน เวลา วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณที่ใช้ในงานวิจัย ซึ่งประเมินโดยบุคคล/องค์กรที่สาม
6. การเผยแพร่ผลการวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญา	การเผยแพร่ผลงานวิจัย เช่น การนำเสนอในที่ประชุม สัมมนา การเสนอในสิ่งพิมพ์ วารสาร สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และระดับความสำคัญของการเผยแพร่และถ่ายทอดผลการวิจัยในระดับประเทศหรือนานาชาติ

4.3 คณะกรรมการติดตามโครงการวิจัย

1) คณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนา

1.1) องค์ประกอบ

คณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนาได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ประกอบด้วย ประธานอนุกรรมการที่เป็นกรรมการสถาบัน เลขานุการ คือ ผู้อำนวยการสำนักวิจัย และผู้อำนวยการสำนักพัฒนา กรรมการอื่นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

1.2) อำนาจหน้าที่

- ติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายแผนยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ และแผนปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
- จัดทำนโยบาย กำกับและประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินงานสอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานในแนวทางขยายผลพัฒนาพื้นที่สูง
- กำหนดแนวทางนโยบายการบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์
- กำกับดูแลการบริหารจัดการและการให้บริการของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงสุด และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ
- รายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
- แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม
- ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการสถาบันมอบหมาย

2) คณะทำงานติดตามความก้าวหน้าโครงการวิจัย

2.1) องค์ประกอบ

คณะทำงานได้รับการแต่งตั้งโดยคณะอนุกรรมการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย หัวหน้าคณะทำงานที่เป็นอนุกรรมการวิจัย และเลขานุการ คือ เจ้าหน้าที่ สวพส. ซึ่งเป็นผู้ประสานงานโครงการวิจัยหรือหัวหน้าโครงการวิจัย คณะทำงานอื่นเป็นอนุกรรมการวิจัย นักวิชาการของ สวพส. ที่เกี่ยวข้อง และ/หรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

2.2) บทบาทหน้าที่

- (1) ติดตามความก้าวหน้าของโครงการวิจัย รับฟังปัญหา และให้ข้อเสนอแนะแก่นักวิจัย ในที่ประชุมและในพื้นที่ดำเนินงาน
- (2) สรุปผลการติดตามเสนอต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการวิจัย

3) คณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย

3.1) องค์ประกอบ

คณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย ได้รับการแต่งตั้งโดยผู้อำนวยการ สวพส. จากเจ้าหน้าที่ของ สวพส. และ/หรือผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นผู้ชำนาญ ด้านงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2) บทบาทหน้าที่

- (1) กำกับการดำเนินงานให้ถูกต้องตามข้อเสนอโครงการที่เสนอขอรับทุนอุดหนุนการวิจัย
- (2) ประสานการดำเนินงาน ให้คำปรึกษา และติดตามผลตลอดระยะเวลาโครงการ
- (3) ตรวจสอบและพิจารณารายงานผลการวิจัยและแจ้งนักวิจัยให้ปรับปรุงแก้ไขรายงานการวิจัย (ถ้ามี) ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเล่มรายงาน
- (4) รายงานผลการตรวจและพิจารณาต่อผู้อำนวยการ สวพส. เพื่อสั่งการ ภายใน 7 วัน นับแต่วันตรวจและพิจารณาเล่มรายงานผลการวิจัยเสร็จสิ้นลง

บทที่ 5

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์และการเผยแพร่

5.1 การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) การส่งต่องานวิจัยให้กับมูลนิธิโครงการหลวง

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจะนำผลงานวิจัยและ/หรือทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นไปใช้ประโยชน์ทั้งในระหว่างการทำนิงานวิจัยหรือเมื่อการดำเนินงานวิจัยสิ้นสุดลง เพื่อสนับสนุนการดำเนินการของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยพัฒนาพื้นที่สูงอื่นตามพันธกิจของ สวพส. หรือเผยแพร่ในรูปแบบเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อใด ๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง หรือนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดทางวิชาการ หรือนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดย สวพส. มีกระบวนการส่งต่อผลงานวิจัยให้กับมูลนิธิโครงการหลวง ดังนี้

1.1) การส่งมอบรายงานผลการวิจัยของ สวพส. ที่สนับสนุนหรือต่อยอดงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงให้กับมูลนิธิโครงการหลวง

1.2) การถ่ายทอดผ่านเจ้าหน้าที่ หัวหน้าศูนย์/สถานี ผู้ประสานงานของมูลนิธิโครงการหลวงที่ดำเนินงานวิจัยร่วมกัน

1.3) การนำเสนอผลการวิจัยในที่ประชุมฝ่ายงานต่าง ๆ หรือในที่ประชุมประจำเดือนของมูลนิธิโครงการหลวง

1.4) การเผยแพร่ผลงานวิจัยในที่ประชุมวิชาการประจำปี

2) การส่งต่องานวิจัยให้งานส่งเสริมในพื้นที่ของ สวพส.

ผลงานวิจัยของ สวพส. นั้น ต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือขยายผลได้ จึงได้กำหนดวิธีการส่งต่องานวิจัยให้งานส่งเสริม ดังนี้

2.1) การส่งต่อโดยเกิดจากการทำงานวิจัยร่วมกัน ทั้งนักวิจัย เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ และเกษตรกรทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและส่งต่อผลงานวิจัยไปสู่งานพัฒนาได้ทันที

2.2) การนำเสนอในการประชุมประจำเดือนของสำนักพัฒนา โดยการคัดเลือกผลการวิจัยที่ได้ผลชัดเจนและมีแนวโน้มที่จะสามารถขยายสู่งานส่งเสริมได้

2.3) พิจารณาร่วมกับสำนักพัฒนาในการนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

3) การส่งต่องานวิจัยให้กับหน่วยงานภายนอก

สวพส. อาจนำผลงานวิจัยบางผลงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยร่วมกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้ผลงานวิจัยนั้นสามารถนำไปใช้หรือต่อยอด และเกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจ สังคม และต่อประเทศได้อย่างสูงสุด

5.2 การจัดการองค์ความรู้และใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

การวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ เพื่อให้ได้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และนำเอาผลงานวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนางานด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านคุณภาพชีวิตและสังคม เป็นต้น การจัดการองค์ความรู้สามารถทำได้โดยสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย จัดทำแผนจัดการองค์ความรู้และเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่สูงโดย สวพส. มุ่งเน้นดำเนินงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในระดับชุมชน และเชิงพาณิชย์ นักวิจัยจึงต้องให้ความร่วมมือในการขยายผลโครงการวิจัยที่เสร็จสิ้นแล้วเพื่อเตรียมความพร้อมในการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น การผลิตเพื่อทดสอบตลาด การทดสอบประสิทธิภาพ หรือศึกษาคุณสมบัติทางกายภาพเพิ่มเติมเพื่อการขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์นั้นมีหลายรูปแบบ ดังนี้

1) เพื่อการใช้ประโยชน์ในระดับครัวเรือนและชุมชน

ผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นทั้งจากการวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวงหรือการต่อยอดองค์ความรู้จากโครงการหลวง เกษตรกรสามารถนำไปใช้ในระดับครัวเรือนหรือในชุมชนได้เลย โดยให้อยู่ในรูปของกลุ่มเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน

2) เพื่อการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ มุ่งเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีแบบหลายราย (Non-exclusive licensing) เพื่อให้เกิดการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างแพร่หลายและเกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจ สังคม และต่อประเทศ ในบางกรณี สวพส. อาจพิจารณาการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีแบบมีเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์ (Exclusive licensing) โดยจะพิจารณาเป็นกรณีไป และ สวพส. ในฐานะผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิจะดำเนินการร่วมกับผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเพื่อให้ผลงานวิจัยได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เว้นแต่ตกลงเป็นอย่างอื่น

3) เพื่อการใช้ประโยชน์ในทางวิชาการ ได้แก่ การเผยแพร่ผลงานวิจัยในทุกรูปแบบ

นักวิจัยต้องส่งข้อมูลผลงานวิจัยที่จะนำไปตีพิมพ์หรือเผยแพร่ให้ สวพส. พิจารณาอนุญาตก่อนทุกครั้ง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อความสามารถในการยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เนื่องจากในการเผยแพร่ผลงาน ส่วนที่เผยแพร่ออกไปอาจเป็นสิ่งที่ค้นพบใหม่หรือมีส่วนสำคัญในการเกิดผลลัพธ์ใหม่ นอกจากนี้ การเผยแพร่ข้อมูล/ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับผลงานวิจัยในสิ่งพิมพ์หรือสิ่งอื่นใดในแต่ละครั้ง ต้องระบุข้อความ “โครงการ/ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)”

4) การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายของสถาบันหรือสาธารณะ

หากผลงานวิจัยนั้นเป็นโครงการวิจัยเชิงนโยบายของสถาบัน หรือสาธารณะ สามารถเปิดเผยและนำไปใช้ได้ทันทีเมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้นลง ทั้งนี้ ผู้รับทุนหรือนักวิจัยต้องขออนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรต่อผู้อำนวยการ สวพส. และได้รับความยินยอมเป็นหนังสือ

นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่ได้จากผลงานวิจัยสามารถนำไปเผยแพร่ในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร และวัฒนธรรมตามพันธกิจของ สวพส.

5.3 สิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์

สิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย และประกาศของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

สิทธิในผลการวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการดำเนินงานวิจัยด้วยทุนวิจัย มีดังนี้

1) สวพส. มีสิทธินำผลการวิจัยที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่างการดำเนินงานวิจัยและเมื่อการดำเนินงานวิจัยสิ้นสุดลงไปสนับสนุนการดำเนินการของมูลนิธิโครงการหลวงและการพัฒนาพื้นที่สูงตามพันธกิจของ สวพส. ได้ตลอดเวลา หรือนำไปเผยแพร่ในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์หรือโดยสื่อใด ๆ หรือนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาทางวิชาการต่อไป หรือใช้ประโยชน์ใด ๆ ของ สวพส. ได้

สำหรับงานวิจัยที่สนับสนุนงานมูลนิธิโครงการหลวง หรือต่อยอดงานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวง ผลการวิจัยให้ตกเป็นของมูลนิธิโครงการหลวง

2) ทรัพย์สินทางปัญญาของผลการวิจัยให้ตกเป็นของ สวพส. เว้นแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีการตกลงกันเป็นอย่างอื่นก่อนการลงนามสัญญา

3) กรณีที่ สวพส. นำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ผลประโยชน์ที่ได้รับหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเป็นของ สวพส. ทั้งหมด ยกเว้น กรณีที่เป็นองค์ความรู้จากผู้รับทุนและนำมาต่อยอดให้ สวพส. จะทำการตกลงเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับทุน

ทั้งนี้ การจัดสรรผลประโยชน์ให้เป็นไปตามประกาศของ สวพส. ว่าด้วยเรื่อง การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

4) ในการที่ผู้รับทุนจะนำผลการวิจัยที่ได้รับทุนตามสัญญานี้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนเผยแพร่ในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ใดหรือสื่อใด ๆ หรือในการสาธิตแก่สาธารณชนไม่ว่า ณ ที่ใด ให้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้รับทุน แต่ทั้งนี้ผู้รับทุนจะต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจาก สวพส. และปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ สวพส. กำหนดก่อนจึงจะเผยแพร่หรือสาธิตได้ การให้อนุญาตของ สวพส. ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับทุนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบต่อความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาจากการเผยแพร่ผลการวิจัยดังกล่าว

กรณีผู้รับทุนได้รับอนุญาตจาก สวพส. ให้มีการตีพิมพ์ผลการวิจัยได้แล้ว ผู้รับทุนจะต้องลงข้อความไว้ที่หน้าปกว่า “ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)” ให้มีตราสัญลักษณ์ของ สวพส. ปรากฏอยู่บนหน้าปก และ “ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป” และส่งสำเนาของสิ่งที่ได้โฆษณาเผยแพร่ให้นั้นให้ สวพส. จำนวน 1 ชุดด้วย

5) ในกรณีที่ต้องดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญา ผู้รับทุนต้องให้ข้อมูลแก่ สวพส. สำหรับกรณีการจดทะเบียนสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ หรือการจดแจ้งลิขสิทธิ์ ผู้รับทุนจะเปิดเผยผลการวิจัยไม่ได้ จนกว่า สวพส. จะทำการยื่นขอจดทะเบียน/จดแจ้ง ต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วเสร็จ

6) อัตราการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับผู้รับทุนในกรณีที่ สวพส. นำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ ประโยชน์เชิงพาณิชย์ กรณีที่เป็นองค์ความรู้จากผู้รับทุนและนำมาต่อยอดให้ สวพส. จะทำการตกลง เพื่อจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับทุนหลังหักค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ในอัตราตามแต่จะตกลงกัน โดย สวพส. จะได้รับผลประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 การพิจารณาอัตราการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับผู้รับทุนหลังหักค่าใช้จ่าย ให้เสนอคณะกรรมการพิจารณาเป็นกรณีไป

7) ในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ให้ สวพส. มีอำนาจดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว ทั้งนี้ สวพส. อาจมอบหมายให้ผู้รับทุนหรือบุคคลอื่นเป็นผู้ดำเนินการแทนก็ได้

5.4 การขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

การยื่นขอรับความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภททั้งในและต่างประเทศต้องเคารพตามเงื่อนไขในสัญญาทุนอุดหนุนการวิจัย และจรรยาบรรณนักวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ควรตรวจสอบว่างานวิจัยจะเกิดผลลัพธ์อะไรที่แปลกใหม่หรือดีกว่าเดิม โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงสถานะ/ขั้นตอน/วัตถุดิบ หรือการทำให้กระบวนการผลิตหรือผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ดีกว่าที่เคยมีมาก่อนทั้งด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ

2) ผู้รับทุนแจ้งให้ สวพส. ทราบ เมื่อมีผลงานวิจัยที่คาดว่าจะสามารถขอรับความคุ้มครองได้แล้ว

3) กรอกรูปแบบฟอร์มตามรูปแบบของ สวพส. และจัดเตรียมข้อมูล/เอกสาร/ตัวอย่างผลงานที่เกี่ยวข้องแนบไปพร้อมกันและระบุรายการเอกสารแนบให้ชัดเจน โดย สวพส. เป็นผู้ดำเนินการยื่นขอรับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

หมายเหตุ ระเบียบคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ว่าด้วยทุนอุดหนุนการวิจัย และประกาศของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการจัดสรรผลประโยชน์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สืบค้นเพิ่มเติมได้ที่ เว็บไซต์ของ สวพส. <http://www.hrdi.or.th/>

บทที่ 6

จรรยาวิชาชีพของนักวิจัย

ปัจจุบัน ผลการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างยิ่ง หากงานวิจัยที่ปรากฏสู่สาธารณชน มีความเที่ยงตรง น่าเชื่อถือซึ่งเป็นความจริง สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ และการจะให้ได้มาซึ่งงานวิจัยที่ดี มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องมีส่วนประกอบสำคัญหลายประการ นอกจากการดำเนินตามระเบียบวิธีการวิจัยอย่างมีคุณภาพแล้ว คุณธรรมหรือจรรยาวิชาชีพนักวิจัยเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่ง

ดังนั้น นักวิจัยควรปฏิบัติในจรรยาวิชาชีพที่เป็นไปตามหลักวิชาการและวิชาชีพวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานคุณภาพนักวิจัยของประเทศไทยสู่ระดับสากล ตามสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2556 กำหนดจรรยาวิชาชีพของนักวิจัยและแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

- 1) จรรยาวิชาชีพของนักวิจัยและแนวทางปฏิบัติ
- 2) จรรยาวิชาชีพของการทำวิจัยและแนวทางปฏิบัติ
- 3) แนวทางปฏิบัติของนักวิจัยต่อผู้อื่นและหน่วยงาน
- 4) แนวทางปฏิบัติของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
- 5) การประพฤติผิดจรรยาวิชาชีพวิจัย

(ที่มา : จรรยาวิชาชีพและแนวทางปฏิบัติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2556)

นอกเหนือจากจรรยาวิชาชีพที่นักวิจัยที่ปฏิบัติกันทั่วไปแล้ว และเพื่อให้สอดคล้องตามแนวทางการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จึงควรมีข้อเพิ่มเติมสำหรับนักวิจัยในการทำงานบนพื้นที่สูง ดังนี้

- 1) นักวิจัยควรคำนึงถึงความสำเร็จของงานวิจัย ถือการนำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติ และผลงานวิชาการเป็นผลพลอยได้
- 2) นักวิจัยต้องตระหนักถึงความคุ้มค่าของงานวิจัย หากงานวิจัยไม่นำไปสู่ผลดีในทางปฏิบัติ ก็ควรระงับการวิจัย
- 3) การพัฒนาหัวข้อวิจัย ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่ชุมชนบนพื้นที่สูงจะได้รับประโยชน์เป็นหลัก ควรสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาเกษตรกรที่มีศักยภาพ และยุวกษัตริกรให้เป็นนักวิจัย โดยให้ผลงานวิจัยเป็นผลงานร่วมของเกษตรกร

4) นักวิจัยควรมีความมุ่งมั่น พุ่งเทในความสำเร็จของงานมากกว่าความสำเร็จส่วนตน มีการทำงานเป็นทีมในโครงการและระหว่างโครงการ โดยถือว่าเป็นความสำเร็จร่วมกัน

5) นักวิจัยต้องคำนึงถึงมิติทางเวลาที่ใช้วิจัย ต้องไม่นานมากจนเกิดความเสียหายต่อชุมชน

6) นักวิจัยควรต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้มีความเป็นนักวิจัยมืออาชีพ

และควรปฏิบัติตามประกาศสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เรื่อง นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2557 (ภาคผนวก ฉ)

កម្ពុជា

ผลการดำเนินงานยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

(พ.ศ. 2550-2556)

1. งานวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง ได้มีการร่วมมือดำเนินการวิจัยจากโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อสร้างรายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรบนฐานความรู้ที่เหมาะสม โดยมุ่งสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้จากผลการวิจัยของโครงการหลวง เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และศักยภาพการแข่งขันของสินค้าการเกษตร รวมทั้งวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และมุ่งศึกษาการจัดการองค์ความรู้ของโครงการหลวง และรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีของโครงการหลวง ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

(1) การวิจัยและบูรณาการองค์ความรู้ของโครงการหลวง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตพืชและสัตว์ ให้ผลผลิตมีคุณภาพที่สูงขึ้นจนสามารถรับรองมาตรฐานได้ และมีต้นทุนการผลิตที่พอเหมาะตลอดจนมีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม โดยส่วนใหญ่จะเน้นการลดความเสียหายของผลผลิตจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรปลูกพืชได้ตลอดปี มีปริมาณและคุณภาพผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่เพิ่มขึ้น เพื่อลดปัญหาการขยายพื้นที่เพาะปลูก ตลอดจนเทคโนโลยีการจัดการภายในโรงเรือนที่เหมาะสมซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการปลูก ลดการใช้สารเคมีการเกษตร อันเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ปลูก ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการภายในโรงเรือนที่เหมาะสม การวิจัยและพัฒนาต้นแบบการผลิตพืชเมืองหนาวในโรงเรือน งานวิจัยและพัฒนาการปลูกเห็ดเพื่อสนองพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มผงอาติซัค ระบบการปลูกข้าวโพดเหลื่อมด้วยพืชตระกูลถั่วโดยวิธีการไม่ไผ่รวนบนพื้นที่ลาดชัน การจัดการธาตุอาหารและปัจจัยทางดินเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรดิน การรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง การวิจัยการเพิ่มผลผลิตและปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์แปรรูปกาแฟอาราบิก้า และการวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพจากผลผลิตเกษตรและวัตถุดิบที่เหลือจากการตัดแต่ง การวิจัยการเพิ่มผลผลิตพืชอาหารหลักของชุมชนภายใต้สภาวะการใช้น้ำน้อย เป็นต้น

(2) งานวิจัยการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาด เน้นการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชเมืองหนาว เช่น พืชผัก สมุนไพร รวมทั้งการศึกษาด้านการตลาด ได้แก่ งานวิจัยเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์เพื่อการส่งออก พืชผักและสมุนไพรอินทรีย์ 8 ชนิด ได้แก่ ยอดชาโยเต้ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ เบบี้ฮ่องเต้ เบบี้แครอท ผักชีไทย ใบมะกรูด ข่า และขมิ้น โดยมีผลงานที่ส่งมอบให้โครงการหลวง คือ วิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผัก 5 ชนิด ได้แก่

บรอกโคลี ปวยเล้ง ผักกาดหอมห่อ ผักกาดขาวปลี และกะหล่ำปลี นอกจากนี้ มีงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา เศรษฐกิจการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรโครงการหลวง เพื่อกำหนดกลยุทธ์พร้อมแนวทางขับเคลื่อน ในการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของมูลนิธิโครงการหลวง ทั้งตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ และการวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับตรามลพิษของมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งเป็นการสนับสนุนงานของมูลนิธิโครงการหลวงตามพันธกิจของ สวพส.

(3) งานวิจัยสังคมและนโยบาย เพื่อวิจัยด้านการจัดการองค์ความรู้ของโครงการหลวง และรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีของโครงการหลวง โดยเน้นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขกำหนด ความสำเร็จและรูปแบบการดำเนินงานที่ดีของโครงการหลวง การพัฒนาระบบการสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ของกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง รวมถึงการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการเคลื่อนย้าย สู่ชุมชนเมืองของเยาวชน และการพัฒนาตัวชี้วัดของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการวิจัย เชิงปฏิบัติการพัฒนาชุมชนต้นแบบโครงการหลวงเพื่อให้คนอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

ผลิตผลและผลลัพธ์สำคัญ

1) ชุดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากการวิจัย

1.1) การปรับปรุงสายพันธุ์เฮมพ์ที่มีปริมาณสาร THC ต่ำ โดยมีการขึ้นทะเบียนพันธุ์เฮมพ์ 4 สายพันธุ์ (RPF1 RPF2 RPF3 และ RPF4) ร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง และต้นแบบ THC test kit ที่สามารถตรวจสอบปริมาณ THC ภาคสนาม

1.2) ฐานข้อมูลดินในพื้นที่โครงการหลวง ประกอบด้วย 1) สภาวะธาตุอาหารพืชและความอุดมสมบูรณ์ของดิน 2) ปัจจัยทางดินที่มีผลต่อการผลิตพืช รวมทั้งการเสื่อมโทรมและการฟื้นฟูดิน 3) วิธีการจัดการดินและระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม ตลอดจนแนวทางการฟื้นฟูดินเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน

1.3) วิธีการผลิตผลงุ่นพันธุ์ Beauty seedless เพื่อลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ฮอร์โมน GA_3

1.4) วิธีปฏิบัติที่ดีในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวของพืชผักอินทรีย์ 4 ชนิด คือ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ ยอดชาโยเต้ เบบี้แครอท เบบี้ฮอว์ไธ และสมุนไพรรวม 3 ชนิด คือ ผักชีไทย โหระพา ใบกะเพรา

1.5) ระบบการลดอุณหภูมิแบบสูญญากาศสำหรับการส่งออก โดยสามารถคงศักยภาพในการแข่งขันด้านราคา และได้เทคโนโลยีการบ่มเสาวรสหวานและอาโวคาโดให้มีสีผิวสม่ำเสมอ เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค และวิธีการเก็บรักษาเพื่อยืดอายุผลไม้

1.6) ต้นแบบระบบการปลูกข้าวโพดที่ลดการใช้สารกำจัดวัชพืช ลดการพังทลายของดิน และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และนำไปขยายผลและทดสอบองค์ความรู้เพิ่มเติมในพื้นที่พัฒนา พื้นที่สูงแบบโครงการหลวง รวมทั้งจัดพิมพ์เอกสารคู่มือ/แผ่นพับ วิธีการปลูกข้าวโพดโดยวิธีไร่ไม่ไถพรวน

1.7) การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างอาชีพและรายได้เสริมแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง 11 ชนเผ่า

1.8) หลักเกณฑ์/ข้อกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ดีสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้สามารถอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลยั่งยืน ภายใต้บริบทของพื้นที่ชุมชน 4 ภูมิสังคม

ผลผลิตเพื่อการขยายผลและใช้ประโยชน์ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์

2.1) แบบพิมพ์เขียวต้นแบบโรงเรือนมาตรฐานสำหรับการปลูกพืช 3 ชนิด แบบพิมพ์เขียวต้นแบบโรงเรือนต้นทุนต่ำสำหรับปลูกผักบนพื้นที่สูง และการจดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ของโรงเรือนเพาะปลูกหลังคาพลาสติกโค้ง 2 ชั้น

2.2) ส่งเสริมโรงเรือนมาตรฐานสำหรับปลูกพืชซึ่งเป็นรูปแบบโครงสร้างที่ได้จากผลการวิจัยสู่เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง/สถานี จำนวน 200 โรงเรือน

2.3) คู่มือการจัดการดิน น้ำ ปุ๋ยและการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานในโรงเรือนมาตรฐานสำหรับการปลูกผักบนพื้นที่สูง

2.4) คู่มือการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตผัก ได้แก่ บร็อคโคลี่ และผักกาดฮ่องเต้ พืชสมุนไพร ได้แก่ กะเพรา โหระพา ตะไคร้ และผลไม้ ได้แก่ พลับ

2.5) คู่มือการจัดการและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เหมพ์ คู่มือการทำผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเหมพ์ 2 ประเภท 15 รูปแบบ และคู่มือการปลูกเหมพ์

2.6) การศึกษาเชิงนโยบายเพื่อผลักดันผลการวิจัยให้นำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง โดยการจัดแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการปลูกเหมพ์เป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2552- 2556) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบผลการศึกษาและยุทธศาสตร์ของการปลูกเหมพ์บนพื้นที่สูงเมื่อวันที่ 22 ก.ย. 2552 และแผนปฏิบัติการส่งเสริมการปลูกเหมพ์เป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2553-2557) คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ 16 พ.ย. 2553 มีกรอบวงเงินงบประมาณ 72.350 ล้านบาท โดยมีหน่วยงานร่วมบูรณาการ 6 หน่วยงาน ดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง 5 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน ตาก และเพชรบูรณ์

2.7) คู่มือการย้อมสีเส้นด้ายเหมพ์ด้วยสีธรรมชาติและสีเคมี

2.8) การยื่นจดอนุสิทธิบัตรของสูตรและกรรมวิธีผลิตเครื่องดื่มอาติโช๊คผสมสมุนไพร

2.9) ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสารอาหารสูงพร้อมดื่ม

2.10) ผลิตภัณฑ์สารอาหารสูงอัดเม็ด

1.2 แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เป็นการร่วมมือ

ดำเนินการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เพื่อสร้างรายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรบนฐานความรู้ โดยปรับใช้ทุนองค์ความรู้จากโครงการหลวงในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่น โดยการศึกษาและทดสอบความเหมาะสมจากโครงการหลวง การวิจัยแบบมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแหล่งอาหารชุมชน รวมทั้งรวบรวม อนุรักษ์ และต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน ผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

(1) งานวิจัยและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวง เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาและทดสอบความเหมาะสมขององค์ความรู้และเทคโนโลยีจากโครงการหลวง โดยนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนควบคู่ไปด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในการผลิตพืช-สัตว์แบบมีส่วนร่วม (ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ กาแฟ ข้าว พืชไร่ และเทคโนโลยีอื่น ๆ) และการพัฒนาระบบตลาดชุมชนบนพื้นที่สูง

(2) งานวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแหล่งอาหารชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน การจดสิทธิบัตร การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ มีการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิจัยรวบรวมองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าของชุมชนบนพื้นที่สูงสำหรับใช้ประโยชน์ด้านแหล่งอาหาร (Food Bank) ยาสมุนไพรและพลังงาน การวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อทดแทนสารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูง ตลอดจนการรวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมชนเผ่า

(3) งานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การสังเคราะห์องค์ความรู้ กฎระเบียบของชุมชน และวิธีปฏิบัติที่ดีของเครือข่ายชุมชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง วิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การจัดการธาตุอาหารและการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

(4) งานวิจัยสังคมและนโยบาย ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายสู่ชุมชนเมืองของเยาวชน มูลเหตุความยากจนและการวิจัยด้านทรัพยากรสินทางภูมิปัญญา และการพัฒนาตัวชี้วัดของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง การพัฒนาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

1) ชุดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากการวิจัย

1.1) ชุดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืช เพื่อแก้ปัญหาโรคพืชและเพิ่มผลผลิต เทคโนโลยีและถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงสู่เกษตรกร ได้แก่ เสาวรสหวาน เบญจมาศ เยอบีร่า กาแฟอาราบิก้า

1.2) ชุดองค์ความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนดิน IPM และการป้องกันกำจัดโรคแมลงและศัตรูข้าว และพืชผัก

1.3) ชุดองค์ความรู้การจัดการสวนกาแฟที่เหมาะสม เช่น การปลูกกาแฟอาราบิก้าระยะชิด การตัดเพื่อสร้างลำต้นใหม่ และวิธีการป้องกันกำจัดหนอนเจาะลำต้นกาแฟ เป็นต้น

1.4) ชุดเทคโนโลยีการจัดการสวนไม้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิต เช่น การตัดแต่งกิ่ง การตัดทรงต้น การห่อผล เป็นต้น

1.5) ชุดเทคโนโลยีการจัดการแปลงผักอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการพืชผักแบบผสมผสาน

1.6) ชุดเทคโนโลยีรูปแบบการฟื้นฟูและพัฒนาการปลูก การแปรรูปห่วย และรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูสมุนไพรมบนพื้นที่สูง

1.7) การพัฒนาพืชท้องถิ่นเพื่อเป็นพืชพลังงาน ได้แก่ มะแตงและมะเขายาหิน มีศักยภาพในการนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็ก รวมทั้งพัฒนาเครื่องสกัดน้ำมันจากเมล็ดพืช 2 เครื่อง คือ เครื่องสกัดน้ำมันแบบใช้แรงกด และเครื่องหีบน้ำมันแบบกดอัดด้วยกระบอกไฮดรอลิก

1.8) องค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชอาหาร 154 ชนิด สมุนไพร 100 ชนิด พืชพลังงานและใช้สอย 10 ชนิด รวมทั้งรวบรวมเพาะขยายพันธุ์ในธนาคารพืชท้องถิ่น 25 พื้นที่ จำนวน 876 ชนิด รวม 103,655 ต้น ในจำนวนนี้เป็นพืชหายาก 35 ชนิด และพืชที่มีศักยภาพ 30 ชนิด และนำไปปลูกในพื้นที่รอบครัวเรือนและป่ารอบชุมชน รวม 52,686 ต้น ซึ่งพืชที่ปลูกมีอัตราการรอดชีวิตเฉลี่ยร้อยละ 85

1.9) พันธุ์ข้าวที่มีศักยภาพในการให้ผลผลิตสูง (พันธุ์ขามเหนียว พันธุ์สีขอ) ระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี ระบบการปลูกข้าวผสมผสานกับพืชไร่อื่น ระบบการปลูกข้าวหน้าน้ำน้อย และผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกที่มีลักษณะโดดเด่น

1.10) การปลูกอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ข้าวท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจำนวน 126 พันธุ์ และศึกษาอนุกรมวิธานลักษณะเด่นของพันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่

1.11) รูปแบบการพัฒนากระบวนตลาดชุมชนบนพื้นที่สูงโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน 4 รูปแบบ และรูปแบบการพัฒนากระบวนตลาดที่ชุมชนนำไปใช้สร้างรายได้

1.12) ต้นแบบเทคโนโลยีพลังงานทดแทนหรืออนุรักษ์พลังงาน ต้นแบบระบบการผลิตก๊าซชีวภาพสำหรับครัวเรือนบนพื้นที่สูง

1.13) ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง และเหมาะสมกับการวิเคราะห์ด้านนิเวศลุ่มน้ำ (จำนวน 19 ตัวชี้วัด) และระบบนำเข้าและวิเคราะห์ข้อมูล เรียกใช้และแสดงผลข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง 1 ระบบ

1.14) ชนิดและพันธุ์พืชชนิดใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ทดแทนพืชเดิมที่มีอยู่ เช่น เสาวรสหวาน พืช วานิลลา ซึ่งเป็นองค์ความรู้จากโครงการหลวง เป็นต้น

2) ผลผลิตเพื่อการขยายผลและใช้ประโยชน์ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์

2.1) วิถีโอการเพิ่มผลผลิตแตงกวาบ้านอุดมทรัพย์ อ.ปางศิลาทอง จ.กำแพงเพชร

2.2) วิถีโอการผลิตลิ้นจี่คุณภาพ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ การตัดแต่งกิ่ง และการควั่นกิ่ง

2.3) คู่มือการจัดการผลผลิตพริกกะเหรี่ยงและมะแขว่นคุณภาพดี

2.4) ผลิตภัณฑ์แปรรูปกาแฟอบาภิจากชุมชนบนพื้นที่สูงบ้านปางมะโอ ที่ได้มีการสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์และยื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้ากับกรมทรัพย์สินทางปัญญา

2.5) ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทดแทนการใช้สารเคมีบนพื้นที่สูง จำนวน 7 ชนิด ที่มีประสิทธิภาพ ต้นทุนต่ำ และการยื่นจดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ของชีวผลิตภัณฑ์ชนิดผงสำหรับคลุกเมล็ดและชนิดเม็ด สำหรับรอกันหลุมการปลูกพืช

2.6) ข้อมูลพืชและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด 1,014 ชนิด และพัฒนาข้อมูลไปสู่ฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง (Highland E-Herbarium)

2.7) หนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 1 บ้านปางมะโอ ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ และหนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 2 บ้านโป่งคำ ต.คูพงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน รวมทั้งการขอให้ประกาศพื้นที่ป่าชุมชนเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด บ้านโป่งคำ และบ้านปางมะโอ

2.8) วิถีทัศน์พืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) การขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษาและแขวน (2) การฟื้นฟูแหล่งอาหาร (Food Bank) และความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และ (3) แหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่น 10 แห่ง : แปลงรวบรวมพืชท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น สื่อเรียนรู้

2.9) ผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้รับพัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งดำเนินการมอบให้โครงการหลวง ได้แก่ เจลรักษาผิว ครีม-เจลควบคุมจุลินทรีย์ในคน/สัตว์ เจลยับยั้งไวรัสเสริม สเปรย์ลดอาการอักเสบบริเวณช่องปากและลำคอ ครีมบำรุงผิวหน้าคาเทชิน และครีมบำรุงผิวนานาโนคาเทชิน และได้ผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ สีย้อมของชุมชน (สีแดงจากไม้ก่อ) ผงปรุงรสเหาะที่ และชาแคปซูล (ผักเชียงดา ย่านาง และมะรุม)

2.10) แหล่งเรียนรู้การฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพ 6 พื้นที่ ได้แก่ ปางมะโอ ปางแดงใน ห้วยเป้า ปากกล้วย โป่งคำ และปางยาง

2.11) คลังชีวภาพชุมชนสู่ระดับครัวเรือน และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนแปรรูปอย่างง่ายที่ใช้ประโยชน์ภายในชุมชน 3 ชนิด จากชาชงสมุนไพรรางจืด เหี่ยวภูหาลาน และยาต้มสมุนไพร

2.12) คู่มือการปลูกไม้ยืนต้นและไม้ไผ่ สำหรับเกษตรกร และคู่มือการปลูกไม้เพื่อสร้างรายได้สำหรับเกษตรกรบนพื้นที่สูง คู่มือส่งเสริมการปลูกไม้เพื่อฟื้นฟูพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง

2.13) คู่มือแนวทางการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ของเทคโนโลยีการปลูกผักในโรงเรือน

2.14) จัดทำแผนแม่บท ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2554-2558) และแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ในการจัดเก็บ การฟื้นฟู และการถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนางานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง

2.15) กลุ่มข้อมูลแหล่งทรัพยากรสินทางปัญญาและทรัพยากรชีวภาพบนพื้นที่สูง และแนวทางการจัดการทรัพยากรสินทางปัญญา

แบบฟอร์มคำขอตั้งงบประมาณประจำปี
การจัดทำรายละเอียดการของบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ.
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

1. ยุทธศาสตร์

2. แผนงาน

3. ชื่อโครงการ

โครงการย่อย :

☐ โครงการใหม่

☐ โครงการต่อเนื่อง

4. หลักการและเหตุผล

5. วัตถุประสงค์

5.1.....

5.2.....

5.3.....

6. กิจกรรม

6.1.....

6.2.....

6.3.....

7. ตัวชี้วัดโครงการ

ตัวชี้วัดโครงการ	ตัวชี้วัด		
	จำนวน/หน่วยนับ	สถาบัน	โครงการ
1)		☐	✓
2)		☐	✓
3)		☐	✓

8. ผู้รับผิดชอบโครงการ/เบอร์โทรติดต่อ/หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ชื่อ-สกุล...../เบอร์โทร...../สำนัก.....

9. พื้นที่เป้าหมาย

9.1.....

9.2.....

9.3.....

10. ระยะเวลาดำเนินการ

11. งบประมาณโครงการบาท (.....บาทถ้วน)

12. รายละเอียดงบประมาณ จำแนกตามกิจกรรม

ที่	กิจกรรม	เป้าหมาย		งบประมาณ (บาท)
		หน่วยนับ	จำนวน	
1	กิจกรรมที่ 1.....			
	กิจกรรมย่อยที่ 1.1.....			
	กิจกรรมย่อยที่ 1.2.....			
	กิจกรรมย่อยที่ 1.3.....			
2	กิจกรรมที่ 2.....			
3	กิจกรรมที่ 3.....			
4	กิจกรรมที่ 4.....			
รวมงบประมาณ				

13. งบประมาณจำแนกตามรายละเอียด หมวดรายจ่าย

กิจกรรม/รายละเอียดคำชี้แจง (แสดงการคำนวณที่มาของตัวเลขงบประมาณ)				งบประมาณ(บาท)
กิจกรรม	หมวดงบประมาณ	ประเภทค่าใช้จ่าย	รายละเอียด (การใช้จ่ายงบประมาณ)	
กิจกรรมที่ 1				
กิจกรรมที่ 1.1				
กิจกรรมที่ 1.2				
กิจกรรมที่ 1.3				
กิจกรรมที่ 2				
กิจกรรมที่ 3				
รวมทั้งสิ้น				

14. งบประมาณจำแนกตามงบรายจ่าย

งบรายจ่าย	รายการ	งบประมาณ (บาท)
หมวดเงิน : อุดหนุนทั่วไป เบิกจ่ายลักษณะ		
- งบดำเนินงาน	1. ค่าตอบแทน	
	- ค่าตอบแทนวิทยากร	
	- ค่าปฏิบัติงานนอกเวลา	
	2. ค่าใช้สอย	
	- ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก และค่าพาหนะ	
	- ค่าใช้จ่ายในการสัมมนาและฝึกอบรม	
	- ค่าจ้างเหมาบริการ	
	- ค่าของสมนาคุณ	
	- ค่าจ้างวิจัย	
	3. ค่าวัสดุ	
	- ค่าวัสดุสำนักงาน	
	- ค่าวัสดุคอมพิวเตอร์	
	- ค่าวัสดุเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	
	- ค่าวัสดุโฆษณาและเผยแพร่	
	- ค่าวัสดุเกษตร	
	- ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์	
	- ค่าวัสดุงานบ้านงานครัว	
	4. ค่าสาธารณูปโภค	
- งบลงทุน		
	- ค่าครุภัณฑ์	
	(ถ้ามี)	
	- ค่าสิ่งก่อสร้าง	
	(ถ้ามี)	
รวมทั้งสิ้น		

หมายเหตุ ประเภทครุภัณฑ์ ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ตามหนังสือที่ สอพ 4916 ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2558

15. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

15.1.....

15.2.....

15.3.....

16. รายละเอียดคำของบประมาณหมวดค่าครุภัณฑ์

กระทรวง : เกษตรและสหกรณ์

กรม : สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ยุทธศาสตร์.....

โครงการ.....

(1)	(2)	(3)	(4)		(5)	(6)	(7) คำชี้แจง			เหตุผล และความจำเป็น
ลำดับ ที่	หมวดรายจ่าย รายการ	มาตรฐานและคุณลักษณะ เฉพาะหรือขนาด ลักษณะ และโครงสร้าง	จำนวน	หน่วย	ราคา ต่อ หน่วย	รวม เงิน	ความ ต้องการ ทั้งสิ้น	มีอยู่แล้ว		
								ใช้ การ ได้	ใช้ การ ไม่ได้	
	รวมทั้งสิ้น									
	ครุภัณฑ์									

- หมายเหตุ 1. ให้เรียงลำดับความสำคัญโดยครุภัณฑ์ที่มีความจำเป็นต้องใช้งานมากที่สุดให้อยู่ในลำดับที่ 1
2. ชื่อของครุภัณฑ์ต้องเป็นภาษาไทย แต่อาจจะวงเล็บภาษาอังกฤษไว้ข้างหลังได้
3. ให้หน่วยงานตรวจสอบดูก่อนว่าครุภัณฑ์ที่ขอมียู่ในมาตรฐานราคากลางของสำนักงานงบประมาณหรือไม่
ถ้ามีต้องใช้ราคามาตรฐานของสำนักงานงบประมาณ Download ได้ที่ <http://pcmc.swu.ac.th/plan/bdoc.html>
ชื่อ ราคามาตรฐานครุภัณฑ์

แบบฟอร์มแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ

(1) กรณิโครงการวิจัยเดี่ยว

แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ยุทธศาสตร์งานวิจัยพัฒนา

แผนงาน
สำนักวิจัย

โครงการ/งาน/กิจกรรม	เป้าหมาย/ หน่วยนับ	งบประมาณ (บาท)	ระยะเวลาดำเนินงาน											หน่วยงานรับผิดชอบ	
			ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.		ก.ย.
โครงการวิจัย.....															ใส่ชื่อรับผิดชอบ โครงการหลัก
ตัวชี้วัด															
1.															
กิจกรรม															
1.															
2.															
3.															
รวมงบประมาณ															

(2) กรณีชุดโครงการวิจัย

แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ยุทธศาสตร์งานวิจัยพัฒนา

แผนงาน

สำนักวิจัย

โครงการ/งาน/กิจกรรม	เป้าหมาย/ หน่วยนับ	งบประมาณ (บาท)	ระยะเวลาดำเนินงาน												หน่วยงานรับผิดชอบ
			ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
โครงการวิจัย.....															ใส่ชื่อรับผิดชอบโครงการหลัก
โครงการย่อยที่ 1 (ดำเนินการเอง)															ใส่ชื่อผู้รับผิดชอบโครงการย่อย
ตัวชี้วัด															
1.															
กิจกรรม															
1.															
2.															
โครงการย่อยที่ 2 (ให้ทุนการอุดหนุนวิจัย)															ใส่ชื่อผู้รับผิดชอบโครงการย่อย
ตัวชี้วัด															
1.															
กิจกรรม															
1. ลงนามในสัญญา	1 สัญญา														
2. ตรวจสอบรายงานการศึกษาเบื้องต้น (Inception Report)	1 รายงาน														
3. ตรวจสอบรายงานความก้าวหน้า (Progress Report)	1 รายงาน														
4. ตรวจสอบรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)	1 รายงาน														
5. ตรวจสอบรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)	1 รายงาน														
รวมงบประมาณ															

แบบฟอร์มข้อกำหนดโครงการวิจัย (Terms of Reference)

ข้อกำหนดโครงการ (Terms of Reference)

โครงการวิจัย

โครงการย่อยที่ : (ถ้ามี)

ปีงบประมาณ พ.ศ.

1. หลักการและเหตุผล

.....

.....

.....

.....

2. วัตถุประสงค์

2.1

2.2

2.3

3. เป้าหมายของโครงการ

.....

.....

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

.....

.....

5. ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

5.1 ผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดผลผลิต

.....

5.2 ผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัดผลลัพธ์

.....

6. ขอบเขตของการศึกษา

6.1 ขอบเขตการศึกษา

.....
.....

6.2 วิธีการศึกษา : ผู้รับทุนเป็นผู้กำหนดวิธีการศึกษา

7. พื้นที่ดำเนินการวิจัย/เก็บข้อมูล

.....
.....

8. งบประมาณ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

9. ระยะเวลาการดำเนินงาน จำนวน วัน (นับแต่วันลงนามในสัญญา)

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม (วัน)									
										
1. เสนอรายงานการศึกษาเบื้องต้น (Inception Report)										
2. เสนอรายงานความก้าวหน้า (Progress Report)										
3. เสนอร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report)										
4. เสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)										

10. การเสนอผลงาน

10.1 เสนอรายงานการศึกษาเบื้องต้น (Inception Report) กำหนดส่งรายงานภายในระยะเวลา วัน นับแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย ประกอบด้วย

(1) เอกสารฉบับที่ 1 รายงานการศึกษาเบื้องต้น โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย คณะผู้วิจัย สารบัญ บทนำ วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการศึกษา การตรวจเอกสาร วิธีการวิจัย สถานที่ดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการวิจัย งบประมาณในการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย งานที่จะดำเนินการต่อไป และเอกสารอ้างอิง จำนวน 10 เล่ม

(2) ซีดีบันทึกข้อมูลรายงาน ที่บันทึกด้วยโปรแกรม Microsoft Word จำนวน 1 ชุด

10.2 เสนอรายงานความก้าวหน้า (Progress Report) กำหนดส่งรายงานภายในระยะเวลา วัน นับแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย ประกอบด้วย

(1) เอกสารฉบับที่ 1 รายงานความก้าวหน้า โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย คณะผู้วิจัย สารบัญ บทนำ วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการศึกษา การตรวจเอกสาร วิธีการวิจัย สถานที่ดำเนินงานวิจัย แผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการวิจัย งบประมาณในการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย งานที่จะดำเนินการต่อไป เอกสารอ้างอิง และตารางสรุปเปรียบเทียบแผนงานวิจัยกับผลงานวิจัย จำนวน 10 เล่ม

(2) ซีดีบันทึกข้อมูลรายงาน ที่บันทึกด้วยโปรแกรม Microsoft Word จำนวน 1 ชุด

(3) รายงานการเงิน จำนวน 1 ชุด โดยแนบพร้อมทั้งหนังสือแนส่ง

10.3 เสนอร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report) กำหนดส่งรายงานภายในระยะเวลา วัน นับแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย ประกอบด้วย

(1) เอกสารฉบับที่ 1 ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย กิตติกรรมประกาศ คณะผู้วิจัย บทสรุปสำหรับผู้บริหาร Executive Summary สารบัญ บทคัดย่อ Abstract บทนำ วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการศึกษา การตรวจเอกสาร วิธีการวิจัย สถานที่ดำเนินงานวิจัย ผลการวิจัย วิเคราะห์ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย งานที่จะดำเนินการต่อไป เอกสารอ้างอิง และตารางสรุปเปรียบเทียบแผนงานวิจัยกับผลงานวิจัย จำนวน 10 เล่ม

(2) ซีดีบันทึกข้อมูลรายงาน ที่บันทึกด้วยโปรแกรม Microsoft Word จำนวน 1 ชุด

(3) รายงานการเงิน จำนวน 1 ชุด โดยแนบพร้อมทั้งหนังสือแนส่ง

10.4 การเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) กำหนดส่งรายงานภายในระยะเวลาวัน ทั้งนี้รายงานฉบับสมบูรณ์ประกอบด้วย

(1) เอกสารฉบับที่ 1 รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดประกอบด้วย กิตติกรรมประกาศ คณะผู้วิจัย บทสรุปสำหรับผู้บริหาร Executive Summary สารบัญ บทคัดย่อ Abstract

บทนำ วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการศึกษา การตรวจเอกสาร วิธีการวิจัย สถานที่ดำเนินงานวิจัย ผลการวิจัย
วิจารณ์ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย เอกสารอ้างอิง และ ตารางสรุปเปรียบเทียบแผนงานวิจัยกับผลงานวิจัย
จำนวน 20 เล่ม

(2) เอกสารฉบับที่ 2 รายงานบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) โดยมีรายละเอียด
เบื้องต้นประกอบด้วย ความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ ประมวลผลการวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์
ตลอดโครงการ และสรุปผลการวิจัย จำนวน 20 เล่ม

(3) ซีดีบันทึกรายงาน ที่บันทึกด้วยโปรแกรม Microsoft Word จำนวน 5 ชุด

(4) รายงานการเงิน จำนวน 1 ชุด โดยแนบพร้อมกับหนังสือนำเสนอ

หมายเหตุ การส่งรายงาน อาจระบุรายละเอียดในรายงานเพิ่มเติม ดังนี้

1) รายงานความก้าวหน้า (Progress Report) รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น วิจารณ์ผลการวิจัย
สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และภาคผนวก

2) ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report) รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ข้อเสนอแนะ ปัญหา
และอุปสรรคในการดำเนินงาน และภาคผนวก

3) รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ข้อเสนอแนะ และภาคผนวก

4) รายงานบทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น ข้อเสนอแนะ
เพื่อการดำเนินงานวิจัยต่อไป

11. ระยะเวลาการจ่ายเงินทุนอุดหนุนการวิจัย การจ่ายเงิน แบ่งออกเป็นงวด ๆ ดังนี้

งวดที่ 1 เป็นจำนวนเงินในอัตราร้อยละ (.....เปอร์เซ็นต์) ของเงินทุนวิจัย
โดยหักเป็นเงินประกันผลงาน ร้อยละ 5 (ห้าเปอร์เซ็นต์) เมื่อนักวิจัยได้ลงนามในสัญญา
ให้ทุนวิจัยเรียบร้อยแล้ว

งวดที่ 2 เป็นจำนวนเงินในอัตราร้อยละ (.....เปอร์เซ็นต์) ของเงินทุนวิจัย โดยหักเป็น
เงินประกันผลงาน ร้อยละ 5 (ห้าเปอร์เซ็นต์) เมื่อนักวิจัยได้จัดส่งรายงานการศึกษาเบื้องต้น
(Inception Report) และคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย
ได้ตรวจรับผลงานไว้ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญาแล้ว

งวดที่ 3 เป็นจำนวนเงินในอัตราร้อยละ (.....เปอร์เซ็นต์) ของเงินทุนวิจัย โดยหักเป็นเงิน
ประกันผลงาน ร้อยละ 5 (ห้าเปอร์เซ็นต์) เมื่อนักวิจัยได้จัดส่งรายงานความก้าวหน้า
(Progress Report) และคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัยได้ตรวจรับ
ผลงานไว้ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญาแล้ว

งวดที่ 4 เป็นจำนวนเงินในอัตราร้อยละ (.....เปอร์เซ็นต์) ของเงินทุนวิจัย โดยหักเป็น
เงินประกันผลงาน ร้อยละ 5 (ห้าเปอร์เซ็นต์) เมื่อนักวิจัยได้จัดส่งร่างรายงานผลการวิจัย
ฉบับสมบูรณ์ (Draft Final Report) และคณะกรรมการกำกับและติดตามผล
โครงการวิจัยได้ตรวจรับผลงานไว้ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญา

งวดสุดท้าย เป็นจำนวนเงินในอัตราร้อยละ (.....เปอร์เซ็นต์) ของเงินทุนวิจัย โดยหักเป็นเงินประกันผลงาน ร้อยละ 5 (ห้าเปอร์เซ็นต์) เมื่อนักวิจัยได้จัดส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report) และคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัยได้ตรวจรับผลงานไว้ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญา

การจ่ายเงินประกันผลงาน สถาบันจะคืนเงินประกันผลงานภายใน 45 วัน นับแต่การจ่ายเงินงวดสุดท้าย

12. หน่วยงานรับผิดชอบ

สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

13. ผู้ศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติขั้นต้น ดังนี้

13.1 หัวหน้าโครงการต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญา และมีผลงานการวิจัยและการดำเนินโครงการทางด้าน และมีประสบการณ์ทางการศึกษาวิจัย ไม่ต่ำกว่า ปี

13.2 คณะทำงานจะต้องเคยปฏิบัติงานทางด้าน สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญา ทางด้าน หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

13.3 เป็นผู้ปฏิบัติงานในสถาบันการศึกษาภาครัฐ หรือเป็นธุรกิจเอกชนที่เป็นนิติบุคคล

14. การส่งข้อเสนอโครงการวิจัย

ให้ยื่นข้อเสนอโครงการวิจัยตามแบบฟอร์มที่สถาบันกำหนด จำนวน 5 ชุด ส่งถึงผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) 65 หมู่ 1 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 053-328224 โทรสาร 053-328225

15. การแจ้งผลการพิจารณา

การพิจารณาข้อเสนอโครงการ (Full Proposal) จะดำเนินการโดยคณะกรรมการพิจารณากลับกรองโครงการวิจัยที่แต่งตั้งโดยผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติและความครบถ้วนตามข้อกำหนดโครงการ (Terms of Reference, TOR) รวมถึงสาระทางวิชาการและความเป็นไปได้ของวิธีการศึกษา นอกจากนี้ยังพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ (ผลลัพธ์และตัวชี้วัด) ของโครงการวิจัยที่จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนตามพันธกิจของสถาบัน

คณะกรรมการพิจารณากลับกรองโครงการวิจัยอาจขอข้อมูลเพิ่มเติมจากหัวหน้าโครงการ รวมทั้งเจรจาต่อรองงบประมาณวิจัยตามความเหมาะสม หรือแจ้งปฏิเสธการรับข้อเสนอโครงการวิจัยได้

ภายหลังได้มีการตกลงรับข้อเสนอโครงการวิจัยแล้ว สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจะแจ้งนัดหมายหัวหน้าโครงการวิจัยผ่านหัวหน้าหน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย เพื่อดำเนินการขั้นต่อไป โดยสงวนสิทธิ์ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อเสนอโครงการวิจัยเพิ่มเติมในลักษณะที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สถาบัน

แบบฟอร์มข้อเสนอโครงการวิจัย (Full Proposal)

ข้อเสนอโครงการวิจัย (Full Proposal)

เพื่อเสนอขอรับทุนอุดหนุนการวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.

1. ความสอดคล้องกับแผนงานวิจัยของสถาบัน

แผนงานวิจัย

2. ชุดโครงการ (ภาษาไทย)

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย)

(ภาษาอังกฤษ)

คำสำคัญ

Keywords.....

3. ชื่อหัวหน้าโครงการ หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)...นาย/นาง/นางสาว

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)

คุณวุฒิ

ตำแหน่ง (ทางวิชาการ/ราชการ)

หน่วยงาน ภาควิชา

ที่อยู่

โทรศัพท์/โทรสาร E-mail

4. ชื่อและสถานที่ติดต่อของนักวิจัย หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ E-mail

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)...นาย/นาง/นางสาว

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)

คุณวุฒิ

ตำแหน่ง (ทางวิชาการ/ราชการ)

หน่วยงาน ภาควิชา

ที่อยู่

โทรศัพท์/โทรสาร E-mail

5. ชื่อและสถานที่ติดต่อของผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานของหัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)...นาย/นาง/นางสาว

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่ง

หน่วยงาน ภาควิชา

ที่อยู่

โทรศัพท์/โทรสาร E-mail

6. ได้เสนอโครงการนี้ หรือโครงการที่มีส่วนเหมือนกับเรื่องนี้บางส่วนเพื่อขอทุนต่อแหล่งอื่นที่ใดบ้าง
ไม่ได้เสนอต่อแหล่งทุนอื่น
เสนอต่อ
ชื่อโครงการที่เสนอ
กำหนดทราบผล (หรือสถานภาพเท่าที่ทราบ)
7. งบประมาณทั้งโครงการ บาท
จาก สวพส. บาท
จากหน่วยงานอื่นที่เสนอขอโครงการวิจัยไว้ บาท
8. ระยะเวลาดำเนินงาน วัน นับแต่วันลงนามในสัญญา

รายละเอียดของข้อเสนอโครงการ

1. ปัญหาหลักที่ต้องการศึกษาและความสำคัญของเรื่อง

(ในกรณีที่เป็นโครงการหนึ่งภายใต้ชุดโครงการของ สวพส. ควรระบุความสอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของชุดโครงการด้วย) นอกจากนี้ควรระบุผลการทบทวนเอกสาร (Literature review) ผลงานที่ผู้อื่นได้ทำมาแล้ว ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิดหรือการทำวิจัยเรื่องดังกล่าว

.....

.....

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(การเขียนวัตถุประสงค์ อาจแยกเป็นข้อ ควรเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง และเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะดำเนินการในปีที่ของบประมาณ และวัตถุประสงค์ตลอดโครงการ (กรณีเป็นโครงการต่อเนื่องหลายปี) เพื่อให้สามารถใช้วัตถุประสงค์เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการได้)

.....

.....

3. ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

3.1) ผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดผลผลิต

.....

.....

3.2) ผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัดผลลัพธ์

.....

.....

4. ทฤษฎี สมมติฐาน หรือกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) หรือ Research Hypothesis ของโครงการวิจัย

.....

.....

5. เอกสารอ้างอิง

.....

.....

6. ในกรณีของชุดโครงการให้แสดง Chart ความเชื่อมโยงของโครงการย่อยหรือกิจกรรมย่อย เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ร่วมกัน

.....

.....

7. ขอบเขตของการศึกษา

.....

.....

8. ระเบียบวิธีวิจัยของโครงการวิจัย/โครงการย่อย (Research Methodology) พร้อมการวางแผนทางสถิติ การเก็บตัวอย่าง และการบันทึกข้อมูล

.....

.....

9. พื้นที่ดำเนินการวิจัย/เก็บข้อมูล

.....

.....

10. ระยะเวลาการดำเนินงาน

.....

.....

11. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม (วัน)									
										
1.										
2. ส่งรายงานการศึกษาเบื้องต้น		•								
3.										
4.										
5. ส่งรายงานความก้าวหน้า					•					
6.										
7. ส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์								•		
8. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์										•

12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Milestone) ตลอดโครงการ (แสดงในรูปตารางของช่วงเวลา, กิจกรรมและผลที่จะได้รับ)

ระยะเวลา	กิจกรรมที่ทำ	ผลที่จะได้รับ
1*		
2*		
3*		
4*		
หมายเหตุ 1* คือระยะเวลาตั้งแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัยถึงวันที่ส่งรายงานการศึกษาเบื้องต้น 2* คือระยะเวลาตั้งแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัยถึงวันที่ส่งรายงานความก้าวหน้า 3* คือระยะเวลาตั้งแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัยถึงวันที่ส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ 4* คือระยะเวลาตั้งแต่วันลงนามในสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัยถึงวันที่ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์		

13. แผนการเผยแพร่เทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

(เช่น ในรูปการผลิตสื่อ-สื่อดิจิทัล การฝึกอบรม, การนำเสนอผลการวิจัยในที่ประชุม, การจัดทำ pilot project, การจัดประชุมสังเคราะห์ผลงานในลักษณะเดียวกัน, การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน)

หมายเหตุ สามารถเสนองบประมาณโครงการในส่วนนี้ โดยแยกจากงบประมาณวิจัย

.....

.....

14. แนวทางการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

.....

.....

15. แผนการใช้จ่ายงบประมาณอิงตามเกณฑ์ของ สวพส. แบ่งงบประมาณออกเป็น 5 รายการหลัก ดังนี้ งบบุคลากร, งบดำเนินการ, งบลงทุน (ค่าครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างเฉพาะที่จำเป็น และต้องชี้แจงเหตุผลประกอบ) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ และ ค่าบริหารโครงการ (ค่าตอบแทนสถาบัน)

15.1 รายละเอียดงบประมาณของข้อเสนอโครงการ ปีงบประมาณ พ.ศ.

รายการ	งบประมาณ (บาท)				
	เดือน ... - ...	เดือน ... - ...	เดือน ... - ...	เดือน ... - ...	รวม
1. งบบุคลากร					
1.1 ค่าจ้าง					
- ค่าจ้างผู้เชี่ยวชาญปริญาโท (.....คน)					
- ค่าจ้างผู้เชี่ยวชาญปริญาตรี (.....คน)					
1.2 ค่าตอบแทน					
- ค่าตอบแทนหัวหน้าโครงการ					
- ค่าตอบแทนผู้ร่วมโครงการ (.....คน)					
รวม					
2. งบดำเนินงาน					
2.1 ค่าใช้สอย					
- ค่าเบี้ยเลี้ยง					
- ค่าที่พัก					
- ค่าเดินทาง					
- ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์					
- ค่าจ้างเหมาแรงงานและบริการ					
- ค่าใช้จ่ายในการสัมมนา/ฝึกอบรม					
- ค่าจัดทำต้นฉบับและเอกสารประชุมและรายงาน					
- ค่าขดเชยเกษตรกร					
- ค่าใช้สอยอื่น ๆ					
2.2 ค่าวัสดุ					
- วัสดุสำนักงานและวัสดุคอมพิวเตอร์					
- วัสดุเชื้อเพลิงและหล่อลื่น					
- วัสดุเกษตร สารเคมี และอุปกรณ์ภาคสนาม					
- วัสดุเอกสาร วารสารต่าง ๆ					
- วัสดุโฆษณา เผยแพร่					
- วัสดุอื่น ๆ					
รวม					
3. ค่าใช้จ่ายอื่น					
- ค่าสาธารณูปโภค					
รวม					
4. งบลงทุน* : ค่าครุภัณฑ์					
สิ่งก่อสร้าง					
รวม					
5. ค่าบริหารโครงการตามระเบียบ สวพส. โดยไม่รวมงบ ค่าครุภัณฑ์และงบเดินทางต่างประเทศ					
รวมทั้งหมด (บาท)					

หมายเหตุ : 1. ขอถัวเฉลี่ยทุกรายการ

2. ขอยืนยันงบประมาณ จำนวน.....บาท (.....บาทถ้วน) โดยไม่สามารถปรับลดได้อีก

15.2 ภาพรวมงบประมาณการวิจัยที่เสนอขอในแต่ละปี ตลอดระยะเวลาของโครงการ (กรณีเป็นโครงการต่อเนื่อง) โดยงบประมาณปีนี้เป็นปีดำเนินการปีที่.....

รายการ	งบประมาณรายปี			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม 3 ปี
1. งบบุคลากร				
2. งบดำเนินงาน				
3. ค่าใช้จ่ายอื่น				
4. งบลงทุน				
5. ค่าบริหารโครงการวิจัย				
รวมงบประมาณรายปี				

16. คำชี้แจงอื่น ๆ (ถ้ามี)

17. คำรับรองการปฏิบัติงานโดยหัวหน้าโครงการ

ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะปฏิบัติตามระเบียบฯ และข้อกำหนดในการขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) โดยเคร่งครัด

ลายเซ็น.....

(.....)

หัวหน้าโครงการวิจัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

18. คำยินยอมให้ดำเนินการวิจัยโดยหัวหน้าหน่วยงาน พร้อมลายเซ็น (ตัวอย่างเช่น มูลนิธิโครงการหลวง : ประธานมูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา:อธิการบดี หน่วยงานราชการระดับกรม:อธิบดี เป็นต้น)

ข้าพเจ้าอนุญาตให้ใช้สถานที่ บุคลากร และอุปกรณ์การวิจัย ในการวิจัยนี้ และรับรองว่าจะควบคุมติดตามการดำเนินงานวิจัย การรายงานผล ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย จนเสร็จสิ้นโครงการ

ลายเซ็น.....

(.....)

หัวหน้าโครงการวิจัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

คำชี้แจงเหตุผลความจำเป็นในการจัดหาครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง

ชื่อครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง

.....
.....

ลักษณะการใช้และความจำเป็นต่อโครงการวิจัยที่ขอรับการสนับสนุน

.....
.....

สถานภาพของครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้างนี้ในหน่วยงานของท่าน (กรุณาทำเครื่องหมายที่หน้าหัวข้อ)

☐ ไม่มีครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง นี้เลย

☐ มีครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง ที่ลักษณะการใช้งานใกล้เคียงกัน คือ

ครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง

สถานภาพและการทำงานในปัจจุบัน

1.	
2.	
3.	

☐ ปัจจุบันมีอยู่แล้ว โดยมีสถานภาพและการทำงานดังนี้

.....
.....
.....

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....
(ภาษาอังกฤษ).....
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน.....
3. ตำแหน่งในโครงการวิจัยนี้ (ระบุตำแหน่ง หน้าที่ความรับผิดชอบในโครงการ พร้อมร้อยละของความรับผิดชอบ)
4. ตำแหน่งปัจจุบัน (อาจารย์, ผศ., รศ., ศ., ตำแหน่งทางราชการหรือหน่วยงานต้นสังกัด)
.....
5. สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน)
โทรศัพท์/โทรสาร.....
E-mail address.....
6. ที่อยู่ (บ้าน).....
โทรศัพท์/โทรสาร.....
7. ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี-เอก ; สาขา สถาบันและปีที่จบ)
.....
8. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ (สามารถตอบได้มากกว่า 1 สาขา)
.....
9. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
 - 9.1 ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ
.....
 - 9.2 ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
.....

9.3 ผลงานอื่น ๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ

9.4 รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ

10. ในกรณีหัวหน้าชุดโครงการวิจัย โปรดระบุประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศ เช่น ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย, หัวหน้าชุดโครงการวิจัย (ระบุชื่อแผนงานหรือโครงการวิจัย)

11. ภาระงานในปัจจุบัน

11.1 งานประจำ

11.2 งานวิจัยที่รับผิดชอบในปัจจุบัน

ประกาศสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
เรื่อง นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2557

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
 Highland Research and Development Institute (Public Organization)

ประกาศ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

เรื่อง นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส.

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) หรือ สวพส. มีความมุ่งมั่นต่อการบริหารงานตามแนวธรรมาภิบาล จึงได้กำหนดนโยบายกำกับดูแลกิจการที่ดีและแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

๑. นโยบายด้านรัฐ สังคมและสิ่งแวดล้อม

๑.๑ ส่งเสริมให้ชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ จากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวงมาปรับใช้

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวง
- ๒) การนำองค์ความรู้จากการโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการวิจัย การพัฒนาและอาชีพของเกษตรกรโดยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชสำคัญ พืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร การฟื้นฟูแหล่งอาหารชุมชนตามแนวพระราชดำริ การเพิ่มศักยภาพการตลาดและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การพัฒนาคุณภาพที่ได้มาตรฐาน และการเพิ่มมูลค่าในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน
- ๓) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งนวัตกรรมใหม่ๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๑.๒ ส่งเสริมให้ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากการสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒) สนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน และแผนปฏิบัติการของสถาบันที่ทำงานร่วมกับโครงการหลวงและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของการปฏิบัติงานและความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร
- ๓) สนับสนุนการวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและเกิดการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

๑.๓ ผนวกรวมให้ชุมชนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์แบบมีส่วนร่วม

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) ส่งเสริมให้มีการจัดการระบบนิเวศดิน น้ำและป่าไม้ ตลอดจนการสร้างต้นแบบเพื่อให้คนอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน
- ๒) ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบเตือนภัย รวมทั้งฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและการจัดการธาตุอาหารพืช

/๓) ต่อยอด...

- ๓) ต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง และ วิจัยและพัฒนามาตรการทางเศรษฐศาสตร์และสังคมในการสร้างแรงจูงใจแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง ในการอนุรักษ์ พันธุ์ ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ และสร้างกลไกเกี่ยวกับระบบการร่วมกันจัดการด้วยความโปร่งใส
- ๔) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักในคุณค่าและประโยชน์ของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑.๔ การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
แนวทางปฏิบัติ

- ๑) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ และ แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรและวัฒนธรรม
- ๒) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๓) การสร้างความแปลกใหม่และโดดเด่นของสวนให้สวยงามและร่มรื่นตลอดปี
- ๔) พัฒนาคุณภาพด้านการให้บริการและการตลาด เพื่อสร้างรายได้จากการส่งเสริมภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสวนและจากการใช้บริการอาคารสถานที่ต่าง ๆ
- ๕) สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และใช้บริการของอุทยานหลวงราชพฤกษ์
- ๖) จัดทำแผนธุรกิจระยะสั้นและระยะยาว โดยคำนึงถึงความคุ้มค่า และการให้บริการสาธารณะ

๒. นโยบายด้านการให้บริการและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๒.๑ การตอบสนองของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) ตอบสนองความคาดหวังของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ได้รับความพึงพอใจและ ประโยชน์สูงสุด
- ๒) ปฏิบัติต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ
- ๓) เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบของการบริการ และรับฟังข้อคิดเห็น
- ๔) สำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุง ประสิทธิภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่อง

๒.๒ ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรมต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) ตระหนักถึงผลประโยชน์ของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- ๒) บริกรด้วยจิตบริการ ด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน
- ๓) ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของสถาบันที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด
- ๔) กำกับดูแลการปฏิบัติงาน ป้องกันการขัดแย้ง และการแสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติงาน
- ๕) เปิดช่องทางในการแจ้งเบาะแส หรือข้อร้องเรียนจากการกระทำผิดกฎหมาย จรรยาบรรณ พฤติกรรมที่อาจสื่อถึงการทุจริต และการประพฤติมิชอบของบุคคลในองค์กร

/๓. นโยบาย...

๓. นโยบายด้านองค์กร

๓.๑ ส่งเสริมองค์กรให้มีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูล และตรวจสอบได้

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) ส่งเสริมและดำเนินการให้มีการรวบรวม จัดเก็บ และเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของทางราชการ
- ๒) จัดให้มีระบบการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน
- ๓) ให้มีการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง ระบบการควบคุมภายใน และดำเนินการตามแผน เพื่อป้องกันและควบคุมความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กร

๓.๒ พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) มีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ตอบสนองยุทธศาสตร์ของสถาบัน และกำกับดูแลและติดตามผลการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย
- ๒) จัดให้มีคู่มือและแนวทางปฏิบัติงานในการดำเนินงานด้านต่างๆ แก่เจ้าหน้าที่ และมีการติดตามผล
- ๓) จัดให้มีการอบรมให้ความรู้เรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน
- ๔) มีการจัดทำต้นทุนต่อหน่วย วิเคราะห์ความคุ้มค่า และระบบการบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓ พัฒนาระบบสารสนเทศ และการสื่อสารองค์กร

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) พัฒนาศักยภาพระบบสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง และการบริหารจัดการ
- ๒) พัฒนาระบบข้อมูลบนพื้นที่สูง และปรับปรุงระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และตัดสินใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ
- ๓) พัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและองค์ความรู้ร่วมกับเครือข่ายต่างๆ และเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานขององค์กรอย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี

๔. นโยบายด้านผู้ปฏิบัติงาน

๔.๑ เสริมสร้างศักยภาพการบริหารงานบุคคลด้วยระบบสมรรถนะ ความก้าวหน้าในอาชีพ และปรับปรุงสวัสดิการและประโยชน์เพื่อเกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงาน

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) มีการวางระบบการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะกลุ่มงาน (Functional Competency)
- ๒) สนับสนุนให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมและพัฒนา เพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน และเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรก้าวหน้าในการทำงานต่อไป
- ๓) ปรับปรุงระเบียบ จัดทำระบบสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เกื้อกูลและเป็นธรรมต่อเจ้าหน้าที่ทุกระดับ

/๔.๒ ตระหนักใน...

๔.๒ ตระหนักในคุณค่าทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วม

แนวทางปฏิบัติ

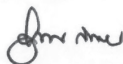
- ๑) ปฏิบัติต่อพนักงานทุกคนด้วยความเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรี
- ๒) สถาบันจะคัดเลือกบุคคล เพื่อให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม โดยคำนึงถึงคุณสมบัติของแต่ละตำแหน่งงาน คุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และข้อกำหนดอื่นๆ ที่จำเป็นกับงาน โดยไม่มีข้อกีดกันเรื่องเพศ เชื้อชาติ ศาสนา
- ๓) สนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากร มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร และความมีระเบียบวินัยทั้งต่อตนเองและส่วนรวม
- ๔) เปิดโอกาสให้บุคลากรมีช่องทางการสื่อสาร เสนอแนะ และร้องทุกข์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งข้อเสนอต่างๆ จะได้รับการพิจารณาแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกัน
- ๕) ห้ามบุคลากรเรียกร้อง หรือรับผลประโยชน์ หรือทรัพย์สินใด ที่ส่อไปในทางจงใจให้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในทางที่มีขอบ หรืออาจทำให้สถาบันเสียประโยชน์อันชอบธรรม
- ๖) บุคลากรของสถาบัน พึงละเว้นการเสนอ หรือให้ประโยชน์ หรือทรัพย์สินใดแก่บุคคลภายนอก เพื่อจูงใจผู้นั้นให้กระทำหรือละเว้นการกระทำใดที่ผิดกฎหมาย หรือโดยมิชอบต่อตำแหน่งหน้าที่ของตน

๔.๓ พัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

แนวทางปฏิบัติ

- ๑) ผู้ปฏิบัติงานมีการศึกษาวิเคราะห์โครงการ/กิจกรรมต่างๆ เพื่อบูรณาการปฏิบัติงานและลดความซ้ำซ้อนลง
- ๒) ให้มีการลดกระบวนงานหรือกิจกรรมที่ไม่จำเป็น หรือถ่ายโอนกิจกรรมที่ไม่มีความจำเป็นให้หน่วยงานภายนอกที่มีหน้าที่และบทบาทความรับผิดชอบโดยตรง รับผิดชอบการแทน
- ๓) เปรียบเทียบกระบวนงานปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการที่ทำเหมือนกัน เพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานของแต่ละกระบวนงาน การเชื่อมโยงกลยุธกับการดำเนินงานของหน่วยงานในแต่ละกิจกรรม การกำหนดแนวทางและดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๗

(ดร. อำน กิตติอำพน)

ประธานกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง